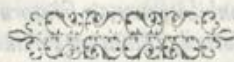

pyramidalem iniice, arctiusq; compressum, obscura, & subteranea cella suspende: sensim enim liquorem olei instar ex se se acerrimū remittit, alij aluminis portunculam addunt: quiddam lintheolo inuolutum tartarum, aceto vino ue pramaceratum, prius conterunt, in penuario suspendunt, & nisi sponte emanet, validissime exprimunt. uitrea amphora seruant, clarus enim est liquor non quidem oleum, at acerrima quædam aqua, ad faciem tergendam, & erugandam, ad caluiciē inbibendum, pilos restituendos, alij tartarum non vstum accipiunt. Legitime vstionis experimentum est Dioscoridi lib. 5. cap. 79. at aereo nitore albescat, & linguam tactu exurere videatur.

Finis Radij Noni.

A P O L L I N I S
FRANCISCI ALEXANDRI
VERCELLENSIS
MEDICI,

Radius Decimus, Vnguenta proponit.

Acopa.

Cereleon
Linimēta.

Amolyn-
ta.

VNGVENTVM oleo proximum, eo diutius ob crassitiem, & lentorem, partibus illitum adhærens: ex Galeno 2. simpl. cap. 27. oleum est in quo odoramenta iniecta sunt: huius etiam generis sunt acopa medicamenta, potissimum ad lasitudines parata, &c. de quibus Galenus 7. de comp. med. per genera, cap. 11. quod postea medicis in vsu fuerit, appellare id genus omnia, modo humidam consistentiam acopis simile habeant, que liquidis ceratis, cuiusmodi & in luxatis, fra&urisq; vtimur, est propinqua, quippe talis consistentiæ humidissimum esse, quod à iunioribus medicis cereleon appellatur, deinde illitus acopi, quod nostri linimenta vocant. ex iisdem ferè quibus vulgaria vnguenta, cera excepta, in molliorem ideo, ac paulo liquidiorē cōpagem. post hos liquidiorū ceratū crassiore substantia præditum, mox ceratum, tenerorum, & mollium, vt vocant: postremo amolyn-ta, id est non inquinantia, similia his que proprie epithemata dicuntur, his succedit emplastrorum consistentia, que & ipsa in maioris, minorisque ratione, haud mediocrem obtinent differentiam: quin apud Dioscoridem libro primo, oleum dicitur simpliciter expressum, vel à fructibus, seminibus, stirpibus, resinisue. Vnguentum verò, cui & aromatica, aliæque simplicia admiscuntur. Vnguentum verò cerato affine prohibetur, ex Galeno quarto de tuenda sanitate cap. 8. quam inquit, quodcumque oleum, cui medicamenta alia qualitatem, viresque admiserint, vt betæ albæ radix, cucurbitæ agrestis, &c. in id si vel ceram solam, vel cū ea resinam injicere voles, non solum pulcherrimum, sed etiam quod in loco bene hærebit vnguentum facies, abunde autem omnino erit, si ceræ quartam partem, resinæ duodecimam injeceris, si verò etiam duas resinas injicias, nempe abietinam, & pineam, aut tertiam super has terebinthinam, sic quoque euaporans medicamentum fieri, at 1. de compo. med. secundum loc. cap. 1. laurinum vel oleum, vel vnguentum appellare non vetat Galenus. Hodie autem ex oleis, pulueribus, adipibus, quibusque, etiam gummi, & cera componuntur, ad idoneum concrementū, in quibus obseruant quidem, vt vnciæ uni oleorū, drachmam specierum, & drachmas duas ceræ permisceant: que tamen componentium arbitrio permittenda est. hæ igitur omnes citatæ differentie, non medicamentorum virium, sed consistentiæ formæ sunt indices: nostro enim tempore tam vnguenta, quam emplastra, cataplasmata, atque cerata, secus quàm à vetustioribus parari sæpenumero consuevere.

Vnguentum

Vnguentum palmeum, siue diaphœnicon, off. de calcadis.

R Ecipe adipis uitulini, axungia porcina uetusta, munda, & colata, an. lib. i. & med. chalciteos, unc. iiii. olei uetusti, lythargiri puri, an. lib. iiii. chalcitis, & lythargiros, leuissime trita, & crera, cribro tenuissimo, post oleo paulatim affuso, simul terantur, addito deinde adipe, igni lento coquantur, semper mouendo palmae ramis recens sectis, & excorticatis, quorum extremum, ubi contractu medicamentis, & ignis, siccus euaserit, novos substitue, iniectis etiam, tum ipsi vnguento, segmentis recentibus ramorum virentium.

Ad vulnera cruenta, tumores pestilentes, exituras, vsta, rupta, contusa, & inde nata echimomata.

Quum palmeum axungia libr. ii. habeat, absque vitulino adipe, cetera similia, ideo eius homonimiam in se perius reiecit, ceruino adipe sedulo omisso, id vero vnguentum à Galeno emplastro diachalciteos deductum, quantum ab illo desciscat, diffusius explicatur 1. de compos. med. per gen. cap. 4. vt infra.

Emplastrum diachalciteos, Gal. vel phœnicinum.

R Ecipe axungia porci uetusta, membranis exemptis liquata, & colata, libr. ii. olei ueteris, lythargiri triti, an. lib. iiii. chalcitidis laeuigata, unc. iiii. omnia, ubi simul in mortario coierint, conijciuntur in cacabum, ac rudicula palmae mouentur, vt supra, sic ad spissitudinem coquatur, ut non inquinet, chalcitidis crudæ, unc. vi. legit Paulus, lib. vii. in palmulato.

Medicamen glutinandis vlceribus, cicatrice obducendis, & phlegmonis curandis accommodum: ad vlcera quæ cicatricem ægre ducunt, dyssepulota Græcè vocant, oleo liquefactum benefacit, phlegmonis, podagris, articulorum morbis, iuginum inflammationibus, phymatis, ambustis, perionibus, fracturis ossium, contusionibus, omnibus denique affectibus, quos appellant rheumaticos, & ad plura alia efficax, ex eodem Galeno, vt etiam Aetio, Terrab. 4. ferm. 3. cap. 12.

Idem est: oleum de calcadis Anicennæ 5. can. Tract. 11. vt etiam emplastrum phœnicinum Myrepsi, medijs ponderibus: at è chalcitide collicite Aetuarij, ab hoc valde est diuersum.

A Deps: siue sebum, vel seuum, aut sebum, Galeno auctore 11. simpl. à pinguedine differt, quia crassior sit, ac propterea animantibus totam naturam terrosiorem habentibus adeps proueniat, velut humidioribus pinguedo: proinde pinguedo celeriter in ignem posita liquefit, nec facile, ubi liquata fuerit rursum concrefcit, ac cogitur, vt adeps, nec facile funditur, liquefcit, & fusus celerrime coit, ac congelatur, multoque apparet pinguedine durior: alij sebum volunt cornigerorum duntaxat, quæ vna in parte dentata sunt, & quæ in pedibus talos habent, bissulia verò, & quæ pedes scissos in digito habent, & carent cornibus, non seuum, sed adipem habere, in fine videlicet carnis sine sensu, quia nec arterias habet, nec venas: pinguedinem verò, vel adipem, intra carnem, cutemque esse, veluti & quod laridium dicitur: axungiam verò interioriorem eam porci pinguedinem, omnibus cognitam, & quæ per axungiam absolute intelligenda. Adeps tamen, & sebum ex Aristotele 3. de animal. cap. 17. differunt inter se, quum sebum fragile vsquequaq; sit, & quum refrixit concrefcit: adeps liquidus sit, minimeque aptus durari, &c. at tusi voles cum Galeno, oleosam, & pinguem substantiam omnem in animalibus, adipem appellato, quod totum genus, et pinguedinem quoque appellare licet. potest adeps, vel pinguedo omnis, hoc modo preparari, laua aliquoties in aqua fontana, donec pura, non saniosa, non cruenta defluat, deinde incisam liqua in duplici vase, & eliquatam frigido loco reponere sine sale, varios autem cuiusque adipis apparatus, vide ex diffuso Dioscoridis capite 68. lib. 1. ubique talia simpliciter scribantur, salis expertia sint.

L ithargyros Græcè, spuma argenti Latine, ex Diosc. lib. 5. cap. 52. quædam gignitur ex arena, quam molybditum vocant, in fornacibus conflata, donec perfecte igne incandescat, altera ex argento, tertia ex plumbo, probatissima est Attica, secunda Hispaniensis, has sequitur quæ fit Dicearchia. i. Puteolis, Baijs in campania, & Sicilia, plurima enim hisce locis è fragrantibus laminis plumbeis gignitur, quæ flauo colore splendet, chrystitis appellatur, omnium optima: quæ in Sicilia argyritis, quæ ex argento calabritis, vritur confractis partibus ad magnitudinem iuglandium prunæ superpositis, ita accensa, foliis vt conflagret, abstergitur insidens spurcitia, & reconditur. aliqui ter aceto, aut vino restinguentes, rursus vrit, & eadē processu reponunt. Lauatur vt cadmia, vt candorem acquirat ex Diosc. ediscendum. recentioribus duplex est, auri scilicet, & argenti, tanquam ex earum spuma conflati, tametsi in rudis argenti defecatione, aris, alijsque metallis admixti, dum plumbeis laminis antea liquefcitibus innatat, ignea vi plumbi, ac aris reliquum, folium flatu, ad cinerei alui horas paulatim excernatur, eoque in latus secto, & ad solum delapso, lithargyrum fiat colore aurco, fuluoque obductum, ubi cum plumbo, aris magnam partem secum asciuerit, si plumbi maiorem

Axungia.

Lithargyrum.

Lithargyrum.

Lithargyrum.

rem argenteo: est enim quasi plumbum impurum, argenti vim quandam adeptum. Fuchfio ex maiore vi ignis fuluam reddi, ex minore, argenteum scribitur. ideo Dioscoridem, ac Plinium non aduertisse, quum etiam ex argento spumam hanc fieri putauere. Matthiol. quum fateatur nil aliud esse lithargyrum, quam plumbū, æris, vel argenti vaporibus commistum: Dioscoridem tamen ex plumbo spumam hanc non temere prodidisse concludit, quum probe, docti videant. lithargyros cum oleo decoquatur, laeuigatum ex oleo contritum, ad sordidam compagem, inde leni igne continenter excoquatur mouendo, initio enim intumescit, & in bullas attollitur, ubi verò iam ferè satis incoctum fuerit, colorem fæci similiorem recipit. modus coctionis est, quum à tumore subidet, & manus non inquinat.

Palmeum Arabum.

Recipe foliorum leuicoidi, trifolij acuri, saluiæ, an. libr. i. tere accurate, affundendo olei ros. aut myrtei, adipis vitulini, ex omento antiqui, liquando, & colando, purgati, an. libr. ii. & med. in vase lapideo macerentur dies nouem, tunc myrrhæ, aloes, an. unc. i. & med. aliàs drach. xxii. & med. sarcocollæ, drach. x. & med. tritis, & cretis, adde succi plantaginis maioris, aut vini albi, in quo herbarum prædictarum, an. unc. iiii. coctæ fuerint q. l. ad ea dissoluendum, permitte dies sex, deinde herbas cum adipe, & oleo, bis feruefac, cola, & exprime oleum, & adipem, huius expressi, libr. iiii. lithargyri puri, leuissime triti, libr. iiii. aliàs & med. chalciticos unc. iiii. coque vt prius, & moue ramo palmeo, & semel feruefac, vsque dum color medicamenti mutetur, tunc ab igne sublatum, continenter moueatur, donec parū frigescat, tunc coque mucaginem myrrhæ, sarcocollæ, aloes, in vino albo, uel succo plantaginis maioris, & paulatim affundas prædictæ mixtioni, pistilloq; ferreo omnia moue, donec probe misceantur, & perfice coctionem, ut in priore. Addunt quidā plantaginis præferrim maioris, libr. i. aliis etiam foliorum acori, libr. i. nos mendum suspicati, cum Manardo abstulimus. Præpositus legit, aloes aur. ix. sarcocollæ, aut. 7.

Trifolium odoratū.

Cytisus.

Amathi error.

Aleluya oxys.

Andococa.

Medica.

Tricolium, inepte andococa, vt infra, Greci tryphylon, alij oxytryphylon, alij menianthes, alij asphaltion vocant: ex Diosc. lib. 3. cap. 104. ex Plinio lib. 21. cap. 9. trium est generum, minianthes vocant Greci, alij asphaltion, maiore folio, quo vtuntur coronarij: quod autem vulgaribus nostris trifolium odoratum vocatur, hoc etiam nonnisi ab herbarijs circulatorum, quibus sanè est cognitisimum, cubito altius, ramulis multis, nigrantibus, fœnugræci æmulum, læto solo, in fossarum cumulis, humilis locis, & circa Serni decursus abinde proueniens, cytisus non est vt potè frutex, & si hoc in errore se olim versatum deprehenderit Matthiolus, nec adhuc resipiscat Amathus trifolium id mel frugum appellitant quidam. Plinius ex Diole lib. 22. cap. 25. pauco ascribit, quanquam ex Theophrasto ab hoc dissideat. Cytisus saltem Galenica in Patauino viridario omnibus est perspecta, nec vlla in eo nota desideratur, estque in Mysia frequens, que verò latianese, aut galega, alijs glaux Dioscoridis, seu ruta capraria nuncupatur, ipsam locis agnascens, nec admodum dissimilis, semine in corniculis rubido, per cacumina dependentibus. Polemonia censetur à Brasauolo, ac Amatho, alijs onobrychis, que publica est in Patauino viridario, quanque vtrunque opinionem resellat Matthiolus: præterea oxytryphylon dictum, his tractibus ignotum creditur, vt etiam tertium, omnium minutissimum, rarissimum sanè, quod tamen folijs tribus exiguus, & in cacumine laciniatis, ad cordis effigiem, flore candido, aut rufo, siliquis lunatis, radice longa, geniculata, rufa, gustu acidum, quibusdam trifolium acetosum, vel panis cuculus, Aprili, atque Maio, quum coccyx cuculat erumpens. Septembri etiam in horto nostro, officinis aleluya de quo Galenus 8. localium cap. 9. idem cum Pliniana oxy existimatur, quum scilicet lib. 27. cap. 12. talia legantur. oxys folia terna habet, datur ad stomachum dissolutum, &c. quin & lotum satiuam aliqui coniecere, hanc verò pentaphyllam, nescio quo pacto pinxerit Matthiolus, & si aliud sit oxy, varijs etiam polens facultatibus, quum autem oxytryphylli voce, hoc in vnguento lecta, quarta hæc species accipienda contendatur plerisque, ni Mauritanæ vox aliter exponatur, ex Diosc. tantum asphaltites trifolium accipi potest, de quo videlicet proprio capite intelligit, & quod præcipui vsus in medicamentis esse debet, vt de pratenfi, cuius tot sunt genera, se se oculis subiicientia, lib. 4. in loti sylvestris capite, nec ob id pratenfè vulgarissimum, asphaltites fuerit vnquam, vt nescio quo pacto se implicat Amathus: non enim, vel consistente ætate bitumen olent, vel rutā exortus initio. si cui verò acetosum id magis arvideat, vi ascribitoria non ideo recusandū, vt autem illorum aboleatur error, qui andococam, ad pratenfè trifolium, vel ad eius quamuis speciem referunt, ex Serapione ipso, luce clarius ediscendum. eo enim in capite Dioscoridis ægyptiam loton reddit, cuius semine ceumilijs, papaueraceis capitibus incluso, oleum sibi parauere, in nervorum præsertim affectibus, & tremoribus, Mauritanij. non igitur ex vulgari trifolio, vt Arabum sectatoribus hætenus creditum est. Est & Medica, qui

quibusdam trifolium maius, olim ad pecudum pascua, vulgaris admodum noticia, nunc paucissimis perspecta. eius meminit Dioscorides lib. 2. cap. 140. Est & Trinitas herba propè ædem Cretensem Montisferacis copiosissima, folijs triangularibus superne, candicantibus notis, inferne, cyclamini more signatis, a longis pediculis pendentibus, caule subtili, flore in huius summitate, primo vere cæruleo, pluribus subrubris radiculis: ad emetocelas, & vulnera, maxime experta.

Trinitas.

Arabicum alterum.

Recipe ex foliis herbarum earundem, an. libr. i. & med. olei myrtini, adipis vulini antiqui, an. unc. viii. myrrhæ, aloes, an. unc. i. & med. sarcocollæ, drac. viii. dissoluantur in uino, aut succo herbarum, ut proxime diximus. herbæ quoq; curiosè terantur, affunde his oleum, adipem, & mucaginem, & chalciteos, drach. iiii. & med. coque omnia ad mellis crassitiem igne lento, utere in turunda, vulgo linamento, aut tenta. species aliquando Aestate præsertim, dissoluuntur succo plâtaginis maioris, experiëntiaq; mirabile fit medicamentû. Idè quod prius pollet.

Turunda.

Nicodemi mirabile.

Recipe myrrhæ, aloes, sarcocollæ, an. unc. i. mellis spumati, libr. med. vini albi electi quantum sufficit, coque igne lento ad spissitudinem, quod si vlceri caro supercreuerit, adde unguento, chalciteos, unc. med.

Alterum eiusdem.

Recipe myrrhæ, aloes, an. drach. viii. vini albi, q. s. tritis tenuissime, vinû paulatim affunde, semper miscendo, usque ad mellis crassitudinem, utere. Addunt nonnulli chalcitheos, sesquidrachmam: alij olei myrtini, & uini, portionem paucam, vicissim mouent.

Vlcera putrida, & fistulas purgant, carne implent, glutinant, cicatrice tegunt, putredinem arcant.

Chraseos, off. ceraseos magnum, alijs apostolicon.

Recipe ammoniaci, unc. i. bdellij, thuris, aristolochiæ, sarcocollæ, an. drach. v. myrræ, galbani, an. unc. med. lithargyri, drach. xv. aloes, opopanax, an. drach. ii. & med. floris æris, alias æruginis, drach. iii. resinæ, drach. xiii. ceræ albæ, unc. ii. olei q. s. ammoniacum, & bdellium, aceto soluenda, lithargyros terenda, & cum oleo coquenda, donec liquefiat, tunc depone ab igne, & dum modice refrigerit, misce ammoniacum, & bdellium aceto soluta, redde igni, coque ad iustam crassitiem, tuncque reliqua permisce.

Vlcera maligna, purrida, fistulosa, forde, & carne mortua purgat, carne implet, glutinat, & cicatrice tegit.

Vix pondere, vel terebinthina, euariat ab apostolico Auicennæ infra scripto.

Apostolicon Auicennæ.

Recipe terebinthinæ, ceræ albæ, resinæ, ammoniaci, an. drach. xiii. opopanax, floris æris, alias æruginis, an. drach. ii. aristolochiæ longæ, bdellij, thuris, an. drach. vi. myrrhæ, galbani, an. unc. med. lithargyri, drach. viii. ammoniacum, galbanum, bdellium, aceto soluta, coque in olei, libr. i. Aestate duabus, hyeme tribus, ab hac enim cogitur, ab illa liquefcit.

Difficiles fistulas corrigit, & paruas strumas: eadem quæ superius potest.

Actius in emplastro veneris, non longe ab hoc recedit, a quo fortassis mutuatus est Auicenna: virides autem compositiones, vide ex Galeno 2. de composi. med. per genera, ex quo optimas omnes cognoscet, qui affectus quibus singula offerunt intelligit.

Cera promiscui vsus, in publicis, ac priuatis funeralibus, ex Diosco. lib. 2. cap. 75. optima est subfulua, subpinguis, pura, odorata, & halitum quadantenus melleum referens, natione Pontica, aut Cretica. secundum locum obtinet candicans, & suapte natura pinguis, & quæ noua sit, veluti ex Galeno 2. de composi. med. per gen. cap. 7. fit expressis fauis rusticane plebis artificio, varijsq; pingitur coloribus, rubro, & viridi,

Radius Decimus

viridi, ac nigro. candida autem quo pacto fiat, tyrunculis quibusque apertum est, si tamen Dioscoridis caput preallegatum videris, multiplices sanè recognoscies. lauatur prius liquefacta, dehinc aqua pura diu subacta, expressa, totiesq; manibus agitata, aqua videlicet in nouata, atq; eiecta, donec omnis prorsus odoris expers remaneat. si verò cere lota simpliciter scribatur, superiori modo intelligenda est, sin in composito cui decoctum aliquod insit, cum eo lauanda est. priuatim sola non coquitur, ut que aduratur, neq; cum resina liquida, aut pice liquida, non. n. coit, spissaturq; verum superiniicitur, vel oleo puro, vel oleoso, cum quodam metallico incocta, aut resine, aut pici prius incoctæ, ac prius quam reliqua que possunt iniici spissescet cere ponticæ, ac suapte natura candidæ, tyrrhonicæq; differentias, lotionisque modum, vide ex Galeno 1. de comp. med. gener. cap. 12.

Chraseos paruum.

Recipe aristolochiæ, iridis, sanguinis draconis, ammoniaci, sarcocollæ, an. unc. med. litharyri leuigati, vnc. v. coque cum libr. i. olei, donec liquefiat, tunc cætera, ut diximus, misce.

Cyclamini magnum, officinis arthanitæ.

Recipe succi cyclamini, libr. iii. succi cucumeris agrestis, libr. i. olei irini, libr. ii. butyri vaccini, libr. i. pulpæ colocynthidos, vnc. iiii. polypodii, libr. med. euphorbij, unc. med. sicca hæc tria, tere, macera dies octo succis, & oleis, in vase vitreo angusti oris bene obstructo, post semel feruefac, cola, deinde adde sagapeni, drach. vii. & med. myrrhæ, drach. iiii. prius autem hæc duo aceto dissoluantur, quanto est opus coque, mouendo ad succorum consumptionem, tunc adde ceræ, unc. v. fellis vaccini, drach. vii. & med. feruefac simul, donec cera liquetur, tunc asperge paulatim puluerem hunc, scammonij, aloes, mezerei, colocynthidos, turpeti, an. drach. vii. & med. euphorbij, piperis longi, zingiberis, chamæmeli, an. drach. iiii. falsigemmæ, drach. iiii. & med. misce diligenter. Brasauolus incuria prætermittit succum cucumeris agrestis. Cordus legit colocynthidos, vnc. iiii. tantum, ut etiam Præpositus. Dessennius cinnamomi drachmas tres addidit. Fuchf. colocynth. unc. iiii. legit, & euphorbij aur. i. duntaxat.

Illum stomacho, vomitu purgat, hypogastrio autem inunctum, aluum deiecit. ob id hydropicos mire iuuat ferofum excrementum large vacuando, vermes quoq; necat, & educit. adhibetur non potentibus sumere medicamentum purgans. Est & vnguentum laxatiuum Myrepsi, prædicto non ignauius.

Cyclaminus: vulgo panis porcinus, quibusdam panis, vel umbilicus, aut malum terre; alijs bothormariæ, radice rapi modo tuberosa, & folijs præstantiore, officinis arthanitæ, ex Diosc. lib. 2. cap. 155. insigniter depictus: in hortis etiam colitur, ob purpurei floris odorem, & gratiam, & si alij candidi, alij crocei videntur, alij inodori. in montibus verò pro optimo effeditur: ex Theophrasto 9. de hist. plant. vlt. in colibus Crepacorianis nihil magis eo luxuriat, siquidem alia vestigantes simplicia, in ardui cuiusdam montis ascensu, cum Reuerendo Andrea Sabaudo, & rei plantariæ studiosissimo pharmacopola Bœhieto, eius florum fasciculos, cum alijs præclaris stirpibus, singulis nobis statim nullo labore comparauimus, quinque, aut sex annis utilis est, ex Theophrasto 9. de hist. plant. cap. 14. Est & cyclaminus altera, Ruellio sigillum Mariæ officinarum, ac herbariorum, is tamen Matthiolo aperto errore notatur, quod sanctæ Mariæ sigillum, aliud planè indicet. propterea dubio procul hallucinatum contendit, quod eius sigillum sanctæ Mariæ, vulgaris vocibus non respondeat, quum pro eo nihil aliud referre videatur, quam vitem nigram, tanaro rusticanis nostris etiam nuncupatam. præterea vniuersam Arabum scholam, primum cyclamini genus duntaxat, alteram cyclaminum bothormariæ appellasse. manifesto igitur lapsu annotandus est, ni pulchros ex arena fasciculos annectenti, quispiam ita respondeat: & si bothormariæ, id est tuber Mariæ, Cemen- si vapor, vel fumigium Mariæ, bothormariæ exponatur, nomine ad officinas quæ in Barbaros defecerunt emanante, malocisson Democrito appellata, scribitur à Ruellio, folijs hederaceis, minoribus tamen, ac mollioribus, se se volumine crebro, capreolorum ritu, vicinis fruticibus aduolues, floribus albis, odoratisque, corymbis hederæ rubentibus, aliquantum acribus gustu, & sequacis lenticis, in harundinetis potissimum profilit, altissima vsque adeo radice, ut a quileges ea visa, aquam subesse statim asserant, & ad eam vsque protendi: præterea secundo de natura stirpium, cap. 142. talia protulit. hanc esse putauerim, quam officinæ nostræ sigillum Mariæ vocant. nostratibus igitur relictiis, ita Lutetia vocari non dissonat: quod autem nigram vitem tanaro scilicet, non describat, quicumque prædictum caput, ut etiam 95. cum 153. tertij eiusdem voluminis, in quo & vulgo tamū, siue tamarum vocari deducit, folijs in hac hederæ maioribus, in illa minoribus, ac reliqua inui- cem confert, indicia longe dissimilia apertissime commōstrabit: quod ad Arabes attinet, an ignorat Matthi-
lus.

Ruellius à
Matthioli
nota im-
munis.

lus, quoduis aliud quàm quod velint tanto dissidio saepe implicare, vt nihil stabile, ratum, firmumque, ex his
ferè delineari possit: nam Serapioni cap. 327. xaieralmarien. i. arbor Mariæ, vel rosmarinus, Pandectarius Maurita-
etiam, vt in synonymis Serapionis legitur, Buchormarien. i. incensum. Bellunenſis, atque Arabici, aliter, atq; norū dissi-
aliter: alij ex c. & t. nominis differentiam faciunt: alij buchormarien æquiuocum ad cyclaminum, rosmarinū, dia.
parthenium, & styracem. vt maximum sit Arabum chaos. quum verò bothormarien eorum idiomate, cycla-
men primum designet, qua nam Arabica voce secundum significant, id quæso explicet præclarus Ruellio ma-
stix, non enim Latina, Græcæ dictione in altera vsi essent. præter hæc Auicenna, arthanitam bothormarien
vocat, atque ex Diosc. folio caulibus, capite vt cicer, radice nigra, rapæ simili, sibi incognitam. dehinc eodem
in capite, arthanitæ nomen herbæ lanariæ, strutio videlicet accommodat, errore vt credit interpretis. quin se-
ptem interiectis capitibus, scribit. arbor Mariæ, quid est, est buchormarien, & 3. can. Fen 16. Tract. & cap.
4. buchormarien, & arthanitam, eodem clysteri complectitur, pro diuerso, Rhazes quoque 9. ad Almanſ. cap.
de Apoplexia, buchormarien, & arthanitam, eadem indit iniectione intestinali, vt hinc diuersa esse faciliè col-
ligi possit, atque ibidem struthium, pro arthanita intelligendum, re paucis vt arbitror adhuc perspecta. quum
verò Mes. cyclaminum in maiorem dictam, minoremue partiatur, radice parua, nucis ponticæ, cicerumque ma-
gnitudine, ad illam Auicennæ alludere videtur, hanc in Ananijs montibus copiosam asserit Matthiolus, quū
Dioscoridis secundam se nondū vidisse fateatur, & si Amathus illi tribuere videatur, quod Dioscoridis secun- Matthioli
dam nucis ponticæ magnitudine viderit. Nos quoque, qui nec nyctalope laboramus, Crepacorij vidimus in- opinio nō
ter cyclaminos, quosdam flosculis albenſibus, exigua satis radice, remissioris odoris: at isthæc paruitas, nec flo quadrat.
rum varietas, aut odor maior, minorue, speciem nobis euariare non videntur.

Vmbilicare Actuarij.

R Ecipe absinthij, succi rad. cyclamini, medullæ colocynthidos, an. drach. x. ra-
dicis cucumeris syluestris, radicis arthemisiæ siccarum, elæcterii, seminis leu-
coi, farinæ lupinorum, chelidonii, sin. drach. vi. opopanacis, drach. ii. ceræ, drach.
centum, terebinthinæ, vnc. i. citri, drach. centum: nobis nitri potius aridet, vel
quantum satis fore uidebitur: ubi aluum emoram dederit, summopere oportet.

Aluum mouet, & vomitus elicit, ventri appositum, epomphalion appellat, menses quoque ciet, vaforum exo-
lutionem, remoratos parrus euocat, ventri, aut lumbis admodum. habet & epomphalion. i. vmbilicare duplex,
post glandes, Nicolaus Alexandrinus.

Vnguentum pro splene.

R Ecipe mucaginis psyllii, fœnugræci, seminis lini, seminis cotoneorū, althææ
sing. unc. i. adipis gallinæ, anseris, anatis, sing. libr. med. butyri recentis, axun-
giæ suillæ, insulsæ, medullæ bubulæ, sing. unc. iiii. scolopendrij, ramarisci, cort. rad.
capp. cort. medii fraxini, sing. drac. iiii. olei chamæmeli, libr. med. de cappa. unc. iiii.
liliorum alborum, unc. ii. aceti scilitici, unc. v. ceræ q. s. fiat unguentum arte.

Alij aliter variant: nobis tamen ad omnem lienis tumorem efficacissimum id semper fuit: & si Myrepsi
plici descriptione vltimum, non sit instrenuum, hoc pacto.

R Ecipe succi cyclamini, butyri, dialthææ, olei laurini, chamæmeli, ros. anethi, un-
guenti magni martiati, sing. unc. i.

Cyclamini paruum.

R Ecipe succi cyclamini, succi glutinosi ex radice filicis extracti: alijs polypo-
dii, nec male, succi ebuli, an. unc. viiii. succi sumitatum tamarisci, vnc. ii. olei
irini, libr. ii. œsypii, unc. v. ammoniaci, bdellii, an. unc. i. & med. aceti q. s. ceræ flauæ
unc. vi. cort. rad. capparis, unc. i. & med. spicæ nardi, unc. med. fiat ut prius. Præ-
positus nardi, drach. iiii. Syluius, ac multa Mes. exemplaria, habent œsypii, drach. v.
ammoniaci, bdellii, an. drach. i. & med. idq; etiam Præpositus, nos tamen uncias
legimus cum Cordo.

Splenis tumores etiam scyrrhosos dissoluit, & strumas.

F Ilix duplex est ex Diosc. lib. 4. cap. 165. mas, & fœmina: at difert fœmina filix, à mascula, quod foliū
vnico artu porrectum hoc habeat, & radicem crassam, & longam & nigram. harū enim vires sterilitati
addixisse natura putatur, ex Theophrasto 9. de histor. plant. cap. 20. in agris quibusdam quasi ad sterili-
tatem nata, adeo luxuriant, vt segetes strangulent, obliquis & lōgis radicibus, bubsequas, & boues, non sine te-
dio fati-

dio fatigēt, ac remorentur, tam restibili, ac feraci radice, in altum aguntur, ut etiam extirpat, & regerminent. in arboream proceritatem assurgunt in Hispania insula, nostro seculo inuēta, ut in eius historijs lib. 9. cap. 14.

O Esypum: officinis isopus humida, ex Diosc. lib. 2. cap. 66. succidarū lanarum pinguitudo est, cuius talis est parandi ratio. Lanæ succida nondum purgatæ, ex collo, fæminibus, & femoribus potissimum, quantitas sufficiens calida aqua lauatur diligenter, quousque omnem in aqua deposuerit sordem, expressa lana seponitur, sordida illa, pinguisque aqua, in labellum oris ampli diutissime ex alto funditur, & refunditur, donec spumosa fiat: vel lignea rude validiuscule conturbatur, atque agitur, quo largius sordida spuma colligi possit, deinde marina respergitur, tum finito spumâ subsidere, & collige aqua innatantem pinguedinem, iterumque; denuo aqua in labellū fusa agitur, spuma iterum mari perfunditur, & subsidens pinguedo eximitur. hoc tantisper fieri solet, dum consumpta pinguitudine, nihil prorsus spumæ extet. hoc collectum æsypum, manibus emollitur, & si qua incedit spurcicia, confestim demitur, exclusaque sensim omni aqua, recentique; affusa, manibus misceatur, donec admotum linguæ æsypum astringat leuiter, nec mordeat, atque pingue, candidumque spectetur, verum omnia feruido sole fiant. aliter etiam paratur ex Diosc. melius est leue, non curatum radícula, quod succidarum virus oleat, & si manu in concha fricetur cū aqua frigida, albescat, nihil in se duri, aut concreti habens, veluti quod cerato, aut adipe adulteratur, in pharmacopolijs nigrum est, ideo intempestiue paratum, & adulterinum, in testa noua torretur, donec redactum in cinerem, pinguitudinem amittat. æsypi diuersam præparationem, vide ex Aetio, Tetrab. 4. serm. 3. cap. 25. officine nostræ omnia iura precio exaquant, omniumque rerum delectum, atque discrimen, auaritia sufferentes, nigrum æsypum ubique prædicant, atque admittunt.

Diacappareos Actuarij.

R Ecipe ceræ, resinæ, an. unc. xvi. ammoniaci, libr. i. & med. aluminis liquidi, strigmenti balneorum, eius loco æsypi, sing. unc. xvi. rad. capparis, rad. cyclamini, glandis unguentariæ, an. drach. l. aceti quantum ad excipienda arida, olei ad dimus irini quantum ad liquefacta fatis. Lienosis auxilio est.

Ex panno lineo.

R Ecipe opopanax, unc. i. rasuræ panni linei tenuis, puri, antiqui, unc. med. ruini, mellis. & olei ros. vel myrtini, an. unc. v. lithargyri, aloes, sarcocollæ, myrrhæ, an. unc. ii. & med. tere paulatim, affundendo nunc vinum, nunc mel, nunc oleum. adduntur quoque chalciteos, drach. ii.

Mirabile ad vlcera maligna, fistulosa, carne implenda.

Ex cantharidibus, officinis albariel.

R Ecipe cantharidarum recentium, drach. x. axungia porci, vnc. v. & med. tere simul, dies septem marcescant, post coque, cola, serua vitreo vase. quiddam addunt sulphuris, vnc. med. cort. nucis, unc. ii. sinapis, myrrhæ, an. drach. i. mellis, & aceti quantum sufficit, tuncque tineæ, & aliis pustulis capitis auxiliatur.

Caulticum est, & phœnigmon, & vesicas excitat.

C Antharides, ut etiam buprestes, & pinorum eruca, officinis cognitissimæ: ex Diosc. lib. 2. cap. 52. & frumentis congestæ ad recondendum idoneæ sunt, quæ fictili vase non picato conduntur, & raro lintheo, obligato ore, & deorsum conuerso, suspenduntur super aceti feruentis quam acerrimi halitum, donec æstu exanimentur, postea lino transfixæ, reponuntur potentissimæ omnes variæ, luteis lineis, quas in pennis transversas habent, promissoque corpore, crassæ, ac blattarum modo pingues, sed inertes, ac imbecillæ, unicolores, minutæ, latæ, pilosæ, ac macræ, in fraxinis quoque libenter stabulantur. eligi debent vigentis ætatis, recentes, vere præsertim, nam veteres tabescunt, & ad vsus medicos inutiles sunt, & interiore vsu à cunctis damnatæ. simili modo reconduntur supradicta, supra cribrum suspensa, feruenti cinere paulisper intosta. sunt qui pilularios scarabæos, frutices, ac vitium capreolos erodentes, cantharidum nomine accipiant, quoniam & hi canthari dicuntur, ex Plinio præsertim integræ accipiantur quod ali ac pedes proprio veneno amuletum sint ex Diosc. Aetio, Plinio, Galeno 9. simpl. nec propterea Hippocratis sententiam 4. de vict. ratione in a. perperâ ex Mauritanorum heresi suscipiant.

Rosaceum.

R Ecipe axungiam porcina, nouies aqua calente probe lotam, totiesque frigida, deinde tere cum ea rosarū rubrarum, recentium, partem æqualem, unâ dies octo marcescant, funde igne lento, cola, rursus tantundem cum ea rosarum rubrarum

brarum recentium contere, & unā dies septem marcescant, funde ut prius & cola, tunc affunde succi ros. rubr. dimidium, olei amygdalarum dulcium, partem sextā, coque igne lento, ad succi consumptionem, repone. si coquendo iniicias ad singulam vnguenti unciam, opii, in aqua ros. soluti, gr. i. ualentius fit, præsertim ad infomniæ leuamen.

Phlegmonas, erisipelata, herperas sedat, cephalalgia calidā & ventriculi, ac hepatis intemperie calidā mitigat.

Præpositus, Syluius, ac Cordus, aliique plures, legunt olei amygdalarum dul. partes sex, nimio excessu, nec ulla proinde consistentia. sunt qui amygdalini loco, rosaceum, vel omphacinum accipiant, magisque refrigeratorium fit, at minus prompte altius intro permeat.

Violaceum, sit ut superius.

Idem pollet, præterea pleuritidi, & thoracis inflammationi prodest.

Papauerinum.

Fit ex capitibus papaueris albi, & nigri, axungia, ut superius.

Dolores à calida causa mitigat.

Basilicon magnum.

Recipe ceræ albæ, resinæ pini, sepi vaccini, picis naualis, thuris, myrrhæ, an. unc. i. olei, q. f. alias ceræ, lib. med. picis, unc. iii. aliorum, an. unc. i. & med. terebinthinam aliqui addunt, nec iniuria. Auicenna accipit ceræ, libr. i. picis, unc. viii. myrrhæ, resinæ, terebinthinæ, an. unc. iiii. olei, libr. vi.

Vlcera phlegmone carentia, præsertim partium neruorum, terget, carne implet.

Pix liquida ex Dioscor. lib. i. cap. 78. quam alij comum vocant, e pinguisimis pini, piceæq; lignis congregatur. Optima est splendens, syncera, leuis, arida verò fit ex liquida coctione, in spissam coiens, boscas cognominata, altera sicca est. probatur pura, pinguis, odorata, subrufa, resinosa, talis Brutia, et Lycia; picis resinæq; simul naturā habentes. hodie liquida nullus, aut rarus in medicina vsus, nauali. n. vtuntur. fit aut ex assulis resina plenis veterum pinorum, qui prorsus tecta sunt, in struē cōstructis, igne infesticiū canale, iam omni aliunde spiramento obstructo, & in scrobes ligneas asseribus circumdato, superdata fornace defluēs, & ab igne nigredine acquirēs: quibus aut modis paretur, vide ex Theoph. 9. de hist. plant. cap. 3. at 3. de hist. plant. cap. 10. pix nigrior, dulcior, tenuior, odoratuq; gravior sentitur, dū cruda est, decocta verò deterior euadit, quoniam multū habeat serum. addit 9. de hist. plant. cap. 2. quā loca admodum aprica, & aquilonaria præbent, pix ante reliqua oīa additur, modus autē coctionis liquide dū inspissatur, arida maxime, dū nō amplius inter coquendū ebullit, neq; inturgescit. πικτήρα appellat Diosc. zopisā verò resinā cū cera nauibus derasā lib. i. c. 81. 82.

Est & pix Græca, quibusdā Hispana, aut colophonina nominata, versicolor, & picis nomine indigna, quā ex resina omni, potissimum pinea per decoctionem effingatur, ideoq; ex resinarum colore, hunc, alterumue magis adipiscatur, vsu tamen inualecente, suo nomine cognita est, eiusq; loco resina pini indi potest, ex Diosc. lib. i. quā ē Colophone, quā. f. græci intellexere, nostro hoc auo desideretur. hæc præter ceteras fulua scribitur ex Plin. lib. 14. cap. 19. liquida tamen fuit ex Diosc. quā tamē raro vsos tradidit Plinius, lib. 24. cap. 6. potiusq; cocta ac vsta: unde fortassis ad hæc vsq; tēpora coctā resinā colophoniam appellauere. vstionis aut modos vide ex Diosc. lib. i. cap. 87. Græci σπικτήρα. i. frictam, & tostam nuncupauere, idq; ex Gal. 2. de cōp. med. per gen. qui & si 3. eiusdem per gen. cap. 2. & 4. hoc nomine eam vocet, quæ eliquata purificatur. id fit, quoniam antequam torreatur, eliquata percoletur, quo fæculenta sordes excernatur, ex Diosc. nam & duplex fuit liquida pinea resina, alia omni mixtione vacans, aliam quisquilijs obruta, in dolijs afferri solita. Quare vt ex Gal. 7. de cōp. med. per gen. & lib. 2. varia extitit colophonia dicta, vt quæ mastichem quoq; referret, nunc incomperta.

Basilicon minus.

Recipe resinæ, picis, ceræ, singulorum partes æquas, olei, quantum sufficit.

Idem pollet quod prædictum, sed imbecillius, idemq; est minus basilicon Auicennæ, 5. can. tract. 11.

Tetrapharmacum.

Recipe ceræ, picis colophoniacæ, seui thaurini, uel uitulini, singulorū pondus æquale. Gal. 1. de elementis, cap. 5. ex cera, resina, pice, & adipe, simpliciter componit, ex Paulo, lib. 7. cap. 17. basilicum tetrapharmacum appellatur, ut ex Aetio, Terrab. 4. ferm. 3. cap. 21. Celsus lib. 5. nō aliud melius puri mouendo scriptum reliquit. est & ex eo basilicon emplastrum.

Mollit, carne explet, concoquit.

AA Ex

Radius Decimus

Ex bdellio primum.

R Ecipe bdellii, drach. vi. euphorbii, sagapeni, an. vnc. med. castorei, drach. iiii. cerae, drach. xv. olei leucoe, drach. x. bdellium, & sagapenū dissoluantur aqua ualidius succo rutae agrestis, cetera aqua calida uniantur, fiat unguentum. Præpositus legit castorei, unc. med. atque olei, unc. x.

Epilepsiam, paralytim, spasmodum, ceteros nervorum affectus frigidos, & scyrrhosos iuuat.

Alterum idem pollens.

R Ecipe castorei, drach. ii. pyrethri, euphorbii, staphisagriae, zingiberis, sinapis, an. vnc. med. succi radicū asphodeli, & rutae agrestis, an. unc. iiii. cū succis omnia uniantur, deinde coquantur cū cera, unc. v. olei ros. unc. xx. ad succorū cōsumptionē, colerur, reponatur Præp. legit succi asphodeli, & rutae agrestis, an. drac. iiii.

A Sphodelus, vel hastula regia, Romanis albucus, off. aphodillus, ex Dios. lib. 2. cap. 160. vulgaris noticia, ut et hoc tempore, in pratis quibusdā nostris visitur, eius verò quum plures defecissemus plantas, per tria milliaria à Ticino, ubi cum Augusto Cataneo chirurgiae professore, et rei herbariae peritissimo alijsq; doctissimis scholasticis spatiauerimur, miro radicularum numero, ut bulbos penè octoginta nonnunquā excederent, scapo et singulis dissecto, nullum tamen uermē inuenimus: alias sale, ac oleo cōdin. in cibaria accipiebantur, ex Theoph. 7. de hist. plant. cap. 12. idq; infœmina vsu venisse asserunt, nō in mare insynis acrimonia, quo solo cōtensus fuit Dios. Nempe ex Plin. lib. 21. cap. 17. in marem albucum uocatū, & fœminā hastulā regiam distinguitur, idq; ex Apuleio, in suo simpliciū libello, quod floribus regij scēptri effigiem representet: nunc alendis suisbus accōmodi sunt, ne vero narcissus flore adeo iucūdo, atq; odorato, de nobis cōqueratur, quū ex Theophr. lib. 6. de hist. plant. folium albuē terrae proximum ferat, de eo nomihil disserere opportunum uideri potest, quum præsertim 6. de hist. plant. cap. 12. terno floris prouentu decoretur, à Matthiolica solertia derelictum, ac si semel tantum flores ex eo depromat.

De castorei aduarij.

R Ecipe œsypi, terebinthinæ, singul. unc. iiii. medullæ ceruinæ, vnc. iiii. ammoniaci, galbani, castorii, piperis albi, euphorbii, adarce, nitri, opopanax, an. unc. i. inspicito exacte crassitudinem emplastri.

Is qui membris sunt capti. (patetos vocant,) quasi resolutos auxiliatur, inueteratos affectus emendat.

Variat Myrepsus, additq; olei veteris, vnc. iiii. styracis, olei irini, sing. exagia duo, cera, vnc. iiii. petrolci, vnc. i.

A Darces tanquam concreta falsilago, ex Dios. lib. 5. cap. 84. humidis, & palustribus locis siccitate emergens, & barundinibus, ac herbis agglutinata, colore floris lapidis asii similis, & omni forma molli alyonio, & aliquantum cauo proxima, ut uideri possit lacustre alyonium, quibusdā ut illa spuma maris dicitur, non est pila marina, laue inslar congesta. eius inopia, falsilago piscium subsistit: alio etiam nomine limnitis appellatur ex Gal. 1. de comp. med. secundum locos, cap. 2.

M Edulla, ex osium diuersitate, aliquo et in discrimine, neq; omnibus inclusa, sed his tantū quæ caua habentur, neq; et omnibus, ut ex Arist. 3. de animal. cap. 20. ex Dios. lib. 2. cap. 69. laudatissima est ceruina, mox vitulina, post hanc thaurina, dein caprina, & ouilla, ex anterioribus, posterioribusque cruribus pinguior est, & ad emolliendū maiore vi, & præte ex spina squalidior est, ac durior: colliguntur aestatis exitu, quum aperit autummus, & ad hyemis initia est florenti animali quippe quū alijs anni tēporibus cōcrementū sanguinis, & veluti caro friabilis in ossibus inueniatur, nec facile cognosci potest, ni quis eā ossibus extrahat, & recodat, hac arte seruat, medulla oīs recens, aqua frigida à sanie, omniq; excremento diligenter elota, donec aqua sincera emanet & deterfa sorde, pēna si qua innatet, igne lēto liquāda est, postea colata in aliud vas trāsfertēda, & ubi coierit, omni fece, quæ ad ima sidit, dērasa, cū folijs laurinis siccis fictili nouo reponitur, astate aditis locis, & frigidiusculis seruāda: calidis. n. in locis putrefit, & sitū cōtrahit: in humidis verò, et terra pro pinquis, mucum.

Philagrios.

R Ecipe cerae, vnc. iiii. œsypi, succi rutae agrestis, añ. vnc. ii. euphorbii, piperis, ammoniaci, croci, olibani, aliās olei balsami, castorei, terebinthinæ, opopanax, an. drach. ii. staete, drach. ii. & med.

Spasmodū, & paralytim iuuat. Præpositus cinna. addit, legitq; opopanax, an. drac. ii. & med staete prætermissa.

Aureum.

R Ecipe cerae, libr. med. olei, libr. ii. & med. terebinthinæ, unc. ii. resinæ pineæ, unc. iiii. alias, & colophonix, an. vnc. i. & med. thuris, mastiches an. unc. i. croci, drach. i. Fuch. 2. de comp. med. legit colophonix, sing. drach. i. & med.

Vulnera certo, & salubriter glutinat. Est & aureum Myrepsi, ad calculosos, & hydropicos.

Ex

Ex cerussa ad phlegma salsum.

Recipe cerussæ, lithargyri, an. drac. vi. plumbi vsti, scorix argenti, an. vnc. med. mastiche, thuris, an. dra. ii. & med. olei ros. & aceti albi, an. q. s. tritis omnibus in mortario, affunde paulatim nunc oleū, nunc acetū, semper mouendo, donec pinguescant veluti nutrita. si argento uiuo eget affectus, eius adde drach. v. & etiam si opus est, æruginis, drach. ij. S. l. uisus, ac Dessennius, legunt lithargyri, an. vnc. vi.

Sanat ambusta, erysipelata, scabiem siccam, & vlcera calida, vt quæ bilis vsta, & salia procreauit.

Argentum viuum ex Dios. lib. 5. cap. 60. fit ex Minio. quod abusuine cinnabaris dicitur, patinis fictilibus imposita ferrea concha, cinnabarim continente, & calyce cooperta argilla superlita, carbonibus succendunt, siquidem deterfa fuligo, quæ calyci insidet, refrigerata, in argentum viuum coit: quoniam etiā inuenitur in argenti fodinarum tectis stillatim cōcreta: alij per se in metallis inueniri tradunt. præstantius creditur ex lapide in argenteis venis, cuius romica liquoris æterni argenti viuum ex Plin. appellatur, lib. 33. cap. 6. huius veræ experientiā, et coquendi modum, vide ab Agr. 7. & 9. fossili chymistis Mercurius, fomes, & materia omnium metallorum, sperma, alijs menstruum, atq; origo vocatur. ab his est facticium prodit: at quum stare loco nesciat, micet, tremat, & suo pondere hac, atq; illuc facile perfluat, torquet indignantes, tam proximā argenti probi spem manibus elabi, nec spissari, aut inhiberi motum eius, quū istius congelationē affectant, atatem omnem foliis, & vstris amittentes. & si industria singulari, naturæ secreta in terræ visceribus retrusa, & maxime abdita intelligant, vt metallorum generandorum, & augendorū rationē ipsaq; corpora in sua elementa dissoluant, quasq; nostris sensibus oculata, ex Ditis cauernis in apertum eruere videantur, id quod idiotæ quidā ceu nugatorium calumniatur, quod maxima huius monetæ hominum hoc æuo pateat impostura, quū aureis et torquibus corrasis, re tandem infecta recedunt. vel quū ex spiritu, operis, atq; olei iactura, corpus redigere, et metallorū species innicere vertere molimur quod vanū est ex Alb. lib. 3. c. 9. quanquā eorū aquæ, oleaq; omnibus alijs remedijs diuina iudicanda. ex hoc hydrargyro, sale ammoniaco mixto, vi ignis, efficitur argentū sublimatum, corrodes, vlcerans, tota sui substantia perniciosissimum venenum: idq; & si mulierem facies dealbet, dentes tamen corrumpit, & graue olentē animā reddit, ideo quibusdā ignis infernalis nuncupatur. ex hoc & argentariorum aqua, præcipitatum organo vitreo sublimatur: alijs fit ex argenti vini, & chalcantbi pari portione, aceto albo acerrimo, in pila eousq; subactis, donec argentum vinū videri desinat, inde vitreo vase luto oblito excoquitur, donec concreseat: si quod subterfugerit, nec coeat, rursus ex aceto teritur, iterumq; excoquitur, alio et modo aluminis, chalcantbi, par pondus accipe, adde salis dimidium plus altero eorū, destilla hoc totum vitreis vasis, huius aquæ pondus i. argenti vini tria, vase vitreo destillato, aut is ignibus tantisper, quo ad fumum, ac uas rubescant, nec aquæ quicquam supersit, demum fracto vase argentum viuum instar lapidis cōcretum depecte, tenuissime tritū tandiu iterata destillatione excoque, donec siccetur, in vase vitreo postea exquisitissime tritum, abeno uasi repositum, igni luculento admotum, virgula ærea duū horarum intervallo subigitur: alij aquæ argentariorum, lib. iij. argenti vini, lib. i. & med. vase vitreo, ore angusto, collo oborto, undiq; argilla præmunito, quod ab altero recipiatur imponēda, cōpages inde vasorum, luto siglino sedulo obturanda, ad hæc subdatur ignis ex carbonibus cōflatus, vt semper ingrauescat, eo vsq; tota defluerit aqua, post hæc phialam frangas, in cuius fundo residet rubra placenta, quā leuiter extrahes, et quod albū inhæserit semouebis sublimati loco habiturus. id autē priore ad omnia mitius, citra dolorē carnis erosionem, putrescentia vlcera siccet, diligenter paratum: quāuis sumptum, ac laborē fugientes, sub vitrea cucurbitula adurant deterius sanē, et mordacissimum & si alij aliter adulterent, seruatur argentum vinū vitreis vasis, aut fictilibus vitreatis, tutius quā lignis, vasculisq; metallicis aliā aut materiā omnē exedit, & defluere facit, omniaq; illi immatant præter aurū, descendit. n. statimq; liquefcit, itaq; molle fit, vt facillē extendatur super pateras, lances, aliaq; auro delinēda, mox in igne cōiectu euanesct argentū vinū, aurū, uerō tenacissime adhæret, nec nisi argentariorū aqua separari potest: quūq; experiamur plumbea, stammina, argenteaq; vasa perrodere, Diosc. cōtrarium, ideo lectionē deprauatā suspicamur, Serapione præsertim eius dicta reddēte, nulla istorum facta mentione. quū verō in ligneis vasculis, vel tabula aliqua dimoueat, & liquidū appareat. siuatq; nō tamen vt alij liquores eo humectat ob siccitatē, quæ humorē tēperat, nec finit illud tabulæ adhærere. quū aut Gal. notet Mathiolum, id quod a Bras. prius explicitū est, in libello de morbo gallico, aut verius ante hos ab Auic. quia 11. simp. experimento repugnet, scribens, argentū vinū ex spōte nascentibus nō esse, sed ex his quæ præparantur, & c. debuerāt potius excogitare, studiosissimū, atq; indefessum Gal. ex Dios. quē enixissime hac in parte amulatur, contrariū addiscere potuisse, cui quū opponatur nequa; vt in quibusdā factū est, uel mendū subesse, & hoc pacto legendū vt in codice Græco manu scripto argentum viuum ex sponte nascentibus est, & ex his quæ præparantur, velut cerussa, & c. Plinius lib. 33. cap. 6. scribit hydrargyrum facticium, nec proprie argenti vinū appellari, quod natū est: ideo à Leonic. arguitur hinc tamen Galenū Hermo. tutatur: quod per hydrargyrum, id solum intellexit, quod arte confectum, cuius nondum fecerat periculum, interimeret nec ne, quod tamen 4. simpl. cap. 19. per erosionē interficere, nō secus ac arsenicum, & id genus alia potestate calida, proinde tēporis spatio accensa per eam quæ est in animante mutationem, non aliter quā lapis, ferrum ignitum, ventrem tum exulcerare,

Sublimatum.

Præcipitatum.

Galenus tu
rela in B
sauolū, ac
Mathiolum

AA 2 tum

tum exurere, quum scilicet in corpus distribui præ gravitate haud possint, ex Albe. quoq; lib. 4. cap. 3. duplex argentum viuum, primum fossile spontaneum, secundum ex lapide ignea vi elicatum qua causa venenatum est: calidum igitur censet, quumq; inter ea que temporis spatio mortem inferunt, illud enumeraverit, se non de argento viuo spontaneo, sed facticio, ut potè deteriore, aut verius extincto, verba facere declarant nonnulli, ut quod ventriculo inherere possit, ideoq; illum facile erodat, quum inextinctum fluidum sit, & suo pondere ad ima subsidat, nec difficulter admodum iniectionibus, aurum, quo cum commercium habet, nostro more accipientibus, elici possit. unde factum est, ut Brasauolus, forte Auicennæ autoritate commotus, lib. 4. Fen 6. tract. 1. videlicet nō deesse qui epoto argento viuo, huc, atq; illuc cursitantes, nullo præmantur, symptmate, quod facile secedat à corpore, pueris vermium causa moribundis propinauerit: quo aut pondere præterit: alij duum granorum milij mensuram, innoxia esse asserunt, quin et alui tinea confectis, ab impendente nece liberatos iri, Amathus verò semiunciæ pondere, ab omnibus Hispanis medicis intus exhibitū nullo hætenus emergente in cōmodo, ad interaneorum vermes enecandos præstissimum esse antidotum. Matthiolus etiā, obstetricibus Goritienfibus scrupuli pondere ad partus difficiles, extremo esse remedio scribit, ut tādē argentum viuum, sola sui copia deleterium esse contendat Brasauolus in libello de morbo gallico, Matthiolus, atq; Amathus. præterea magno recessu frigidum esse: attamen quum frigidum improprie exulceret, atq; erodat, id autem modo hæreat, quod eius extinctione fit, erodendo perimat, propriaq; sit Minij materia vixit, Mauritanis calidum, & siccum, in fine secundi, ex Auic. & si cum his idem repugnet, frigidum, atq; humidum secundo ordine statuens argentum viuum: ne quid Gal. sententiæ derogetur, ne apparatus respondendi refrigescat, ad feruentis Brasauoli conatus, atq; audaciam comprimendā, quum scilicet Gal. male sensisse innuit, quoniam in corpus distribui, præ gravitate haud posse dictauerit, experimento repugnante, quum in intima adeo se se diffundat, tā penitus penetret, ut cruribus, brachijsq; eo tantum illitis, non solum in ventriculum cuiuspiam, occulto tramite, collectū magna copia per vomitum eiectum sit, verum in defunctorum crancis repertum nonnunquam. an eo soliditatis deuenit, ut per os ingestum argentum viuum, tam facilis esse distributionis intelligat, neq; n. iniectionibus intestinalibus, vel sponte præ gravitate, rotunditate, & mobilitate, ad ima sideret, vomitorijsue elui posset. iam transitu ad venas peracto, quas quidem ab erosione vendicare difficillimum esset, sicq; nec pueris, alijsue, tuta esset eius per os exhibitio. si verò extra admotum ita penetrare asseret Brasauolus, nihil in Gal. reijciat, qui intus assumptum intelligit. præterea nobis fuit Tyrunculus, dum mederer magistro Iacobo Gallo, Illust. Ducis nostri monetario, & aurifici clariss. qui manum argento viuo plenam ori admotā hausit, duobus postea transactis diebus, illud magno naturæ nixu euomuit, nulla deinde noxa, at anno nondum transacto, mulieribus quibusdā Motensibus occuri, quæ argentum viuum placenta congestum, maritis dolo edendā parauerant, eadem autem rei non immemores, alterius similitudine illuse, nescio quo pacto illam deuorauerunt, siti proinde clamorosa, lingua exulceratione maximis torminibus, ingenti ventris tumore, sanguineoq; fluxu periclitantes, vix lacte, alijsq; multis remedijs, integre seruari potuerunt, quumq; parua copia sumptum, quoniā exiguo sit pondere, ideo intestina ledere, ac perforare non posse asserat, facile distributum, vel in nutrimentum verteretur, vel in venis eroderet, cuius sanæ vim corrosiuam, quum ire inficias non possit, ut ad eius temperamentum transeamus, inquit. hyemale frigus ad ossa vsq; penetrare, corrodere, ac mordicare, frigidum & si sit, idem & argento viuo vsu venire. at quis est adeo fatuus, adeo obtusus, qui frigus quantumvis scæuisimū, per se ulcerare contendat id quod facturus est Brasauolus, argenti viui frigiditatem hoc argumento probaturus, nisi per accidens, ut potè labia, ac manus, suo occurfu discindens, calore intus reuocato, postea confertim irruente, proinde acriori reddito, violenter exulcerante, quum lib. de diff. morb. cap. 5. de caus. morb. cap. 3. potius sensu, ac motu, membra priuaturum sit, quā exulceraturum, nisi ex siccitate. hæc autem ex Gal. in comm. Hippocratici oraculi, 5. particula 20. vlcibus frigidum mordax: apposite cōprehenduntur, quod omnis acrimonia ex calore sit, cuius etiam acetum est particeps, ut non omne quod mordax est, tenue est, aut calidum ex Gal. 1. simpl. cap. 2 3. præterea haud videtur percurrisse caput quartum, 3. de Tempe. & octauum, 4. de locis aff. Ceterum ne teratur interea tempus, quisquis Aponensis differentiam isti animaduertet, recentiorum quorundam loquacitatem facile propulsabit, relictis quæ ab Arist. 4. Meteor. quum corporū quæcunq; coagulantur, aut indurantur, vel à calido, vel à frigido, rationē reddit, ut quum incoagulabilia, quæ plus calidi habent, & c. sunt autè plus aeris, ut oleum, & argētum viuum. Geber. n. rē acu tetigit, quum Mercurium palam frigidum, atq; humidum, caliditatem, siccitatemq; clandestinā in se habere, asseruit, siquidē eius, ut etiā cinnabaris dicti infussores, quanquā aperto vndiq; cælo, eius vapore interdū suffocantur, aut paulatim vitiata neruorū origine stupidi, tremuli, atq; imbecilles redduntur, artificesq; illud decoquentes, erosus gingiuis, edentuli creberrime redduntur, quin & diligentissime obstructis respiratorijs instrumentis, aut facie vesicis obuelata, si illhinc eructantē vaporē forte susceperint, vel strangulantur, vel anhelosi fiunt, neq; id opus diuturno tēpore obire possunt, nec vitā ad multā annorum seriē perdurare. ex mobilitate quoq; & si grauitas frigido cōpetat, sulphureo odore, & symbolo cum igne, hinc frigidum ne sit? an calidum, tam aperte illucescit, ut ex his non parum hallucinari Brasauolum, Matthiolum, Amathū, aliosq; putauerim, eoq; detestabilius quod ex eo vñctiones, ut potè miro præsidio ad Gallicam, Hispaniamque luem commendent, à quibus maxime abhorret Alphonsi Ferri, ac Montani opinio, in libello huic morbo dicato, ne scilicet repulsa materies ab ignobilioribus, ad interna nobiliora detrudatur, & ad pulmonem transeat, quum

Matthioli
Brasauoli
ac Amathi
lapis.

Radius Decimus

barbari, drach. ij. far. hordei scrup. ij. f. massa, cap. quinquaginta diebus, pillulam i. horis tribus post cœnam, propterea consultius fore duximus, ut ab his abstinere egrotans, & si horrenda lue gallica præmeretur. Is autem subridens, cum Arist. 1. Metaph. eiusdem memoriæ multas medelas experientiæ potentiam fecisse inquit, & conualuisse, hic tamen industrium, atque meticulosum esse oportet, quum ex Gal. 6. in 6. de morb. vulg. comm. 5. sit perniciosum tota substantia nesciuerim quo pacto hunc tutetur Sylius, quum 4. simpl. præci- tato, calore deleterium sit. quæ verò tota substantia, omnino nos lædant necessario. quantumvis pauca. Argen- tum viuum salina communiter extinguitur, hoc modo, vitrea ampulla tantisper agitata, addita si oportet sa- lina, donec ad minima vsq; confringatur. at hæc verius oculatio, quàm extinctio appellanda est, & si salina hominis ieiuni, aduersus venenosos ictus valens, ex Arist. 10. animal. cap. 29. maleficam eius vim elangue- scere cogat. siquidem vnguentis igne liquefcentibus, argentum viuum, & si ad minutissima perductum videat- ur, fundum tamen frequentius petere, & ad ima sidere conspicitur, rursusq; addensari, hinc nimirum si de- linit, natiuo calore priorem illi viuacitatem resituentes, aut euomerint, vel in craneo, osibusq; illorum in- uentum sit, quod sublimato nõ euenit. Quare argenti viui extincti loco, sublimatum imponi consuevit tametsi oleo amygdalino dulci, siue limoniorum succo, optime extinguatur. Postremo quum vulgatissimi illius ligni Gua- iaci, alijs Guaicani, siue Indici, mentio inciderit, manifestius inquam in Hispanica, Indiciæ lue, alexipharma cum, vnde natiua ad nos per contagium emanauit, quàm quod multis ego auctoritatibus cõquirendis, longius excurrem. non tamen absurdum fore existimaui, de re vulgatissima parce differere, ne de nobis Insulubris con- queratur, quod iam tribus & viginti annis, Hispanicum, Gallicumue morbum passi sumus, huiusmodi decocto incurabilem; & si amplissimorum virorum auctoritas, peritissimorum vsus, eloquentissimorum ingenium, ora- tioni nostræ infamiam, infrequentē exercitationem, obtusam, caliginosamq; mentem parere videantur, ni sum- mam his manum imponere, colophonemq; addere breuissimis enitamur, multiplici eius medela, præparatione, ac administratione prætermissa: non n. vel Auicennæ Raron, vel Hestedeem, existimandum: res. n. est non mul- to ante ætatem nostram inuenta, vel quorundam opinione Ebeni quædam species, nostris olim regionibus inco- gnita, ab interioris Oceani insulis primum afferri cœpta, ex insula S. Dominici, S. Crucis, ac etiam S. Ioannis, vnde præstantius. nunc etiam è Calicut, atq; Alexandria. at vel occidentalibus, orientalibusue partibus de- feratur, cognitu difficillimum quum sit, præcellere tamē ex Lusitania, ac Hispano præstare inquit Matthiolus, ac si ex Hispaniensibus insulis, in Lusitaniā non deferatur, quæ horum hillinde delatorum maximum est em- porium. Guaiaci tria produntur genera ex Manardo, lib. 17. Epist. 3. hunc verò ad vngue æmulatur Matthio- lus, primum densius, grauius, crassius, intus nigrum, extra subpallidum, & veluti perplexis lineis quibusdam ad fuscum vergentibus, per longum intersectis. Alterum minus vegetum, externo ambitu prædicto candidius interno orbe in nigrum minus se diffundente, lineis non adeo conspicuis. Tertium exilius, sancti appellatione proprie insignitū, vtraq; ex parte candet, tenuibus lineis per longitudinem actis. idq; acrius est, & odoratius, ac amari, decocto facultatibus ijsdem prædito, quo circa in contumaci, depascente, vetustaq; passione com- modius, hac præsertim ratione creditur, quoniā nigrius guaiacum amosius sit, minus autem nigricans, quanto minus adoleuit, ideo omni ex parte albicans minus esse. propterea Matthiolus præstantissimum id esse, quod ex iuniori caudice recenter cesum fuerit, tã intus, quàm extra cãdidū, nullis debiscens rimis, non carie exesum, at graue, densum, durū, lōge cæteris acrius, odoratius, ac amari, extuberanti cortice addimus et firmiter hæren- te, propterea quum Alphosus Ferrus, ex arbore ætatis mediæ optimū esse dictasset, nec tenues surculos, ramosue admodum crassos, & robustos, aut etiam truncum, sed ramos mediæ crassitudinis eligat, suam tamen non incer- to exitu, non ancipite fortuna opinionem, sed ardore quodam mentis ad gloriam, adeo feruide extollit, ut hoc impetu, animi cupiditate, bilaritate, si aliorum incommodis lætabitur, suo periculo cõmouebitur. Quandoqui- dem Ferrus teneram ætatem cuiusq; vegetabilis, tenuem suscipere, lenemq; vegetationem, senium verò propè corruptionem esse censuit, idq; ex Auer. 2. de gener. & 2. meteor. virtutemq; in senectute minui, & si quosdã radices, ut potè præstantiores, aliquos proximiores radicibus truncos cõmendare magis asseruerit, radices na- tiuo loco, ramis succosiores, proinde præstantiores concedit. at quoniā hæ ramis citius siccantur, suamq; vim nõ adeo tueri possunt, & si recentius lignum succosius propterea, vegetumq; magis sit, ideo præstantius, attamen quum hæ ramis citius exsiccentur, nec non guaiacum, siue sanctum, albicanti prorsus colore præditum, cortice laxiori cæteris exilius sit, citius, ac facilius diffletur, exarescatq; , & ob humoris redundantiam, velocius te- redinosum fiat, fracescatq; , nec nisi diutino temporis tractu, ad nos penè exhaustum commigret, ideo macrum, nec resinaceum spirans, adeo ut ne ab inflammato quidem quicquam defluat, sitq; infantiæ comparandum, ex multa humoris excrementicij redundantia, propterea iugentis ætatis, adultosq; truncos, nobis commendabilio- res proposuerim; vetustiorum autem non caudices, sed ramos, ne ex succi, aridiq; sint, ideo inertes, atq; ignaui, & quamuis apposite admodum, atq; eleganter hæc de re differuerit Matthiolus, quum tamen eius deductio sit huiusmodi, quasi nõ modo liceat, sed et oporteat, nec solū oporteat, sed planè necesse sit, iunioris caudicis vsum ex placita sibi opinione erigere, nolimus ex cõditione iuris, ex consuetudine veritatis, grauissimū, & firmissi- mū Ferri argumentū derelinquere, si nõ alia clariora, et certiora testimonia, in causa habitura sint, ut an folijs sit atnoglosi æmulis, durioribus, breuioribusq; floribus luteis, fructu inglãdis magnitudine, aluū mouente, cor- tice in vetustis nigro, in iuuenibus subfuluo, arbore fraxini in modū assurgente, ceu lib. 7. historiariū Indiciariū.

Vnguentum

Lignum
Guaiacū,
Indicum,
aut sanctū

Raron.
Hestedeē.

Matthioli
lapius.

Ferri opi-
nio aduer-
sus Mat-
thiolum.

Vnguentum syricinum, aliàs sericinum.

Sic fit, addendo vnguento cerussæ prædicto, syrici, drach. i. & med. aloes, myrrhæ, sing. vnc. med.

Vtile ad vlcera putrida, excoarationem, & vltionem.

Syricon est de quo Paulus, lib. 7. inquit Sandyx, aut syricon extenuat, & siccatur; id litera mutata, syricon Barbari vocarunt, fecem plumbi appellantes, post exitum cerussæ. Plinius etiam libro 35. cap. 6. syricum declarat: eius loco sandyx, quæ vulgo minium dicitur, usurpari poterit. hinc Manardi, Syluii, ac multorum inscitia detegitur, sericum existimantium, & efficacius futurum, si torrefactum, pro crudo acciperet. Aetius Tetrabiblo 4. serm. & cap. 2. syrico vtitur in medicinis sedis.

Manardi,
ac Syluii
error.

Cerussæ crudum, quibusdam album.

Recipe olei ros. clari, libr. iii. cerussæ, libr. i. ceræ albæ, unc. ix. fiat unguentum in mortario crudum: quidam addunt caphuræ, drach. i. & med. alii etiam ponderibus dissident, addentes albi ouorum, nu. 6. vocantque unguentum album caphuratum. sunt qui legant olei ros. libr. i. cerussæ lotæ, unc. x. cerussæ albæ, unc. vi. caphuræ, drach. ii.

Contusis illinitur cuticulæ excoarationibus, intertrigini, ambustis, simulq; in frigidat, calidos sedat defluxus.

Cerussæ coctum.

Recipe olei ros. cerussæ, portionem æqualem, coque igne leni, ad perfectam consistentiam: quidam legunt olei, libr. iii. cerussæ, libr. ii. lento igne indefinenter mouent. sunt qui addant ceræ candidæ, unc. iii. formentq; in longos orbiculos, siue magdaleones. sunt qui ex oleo communi parare malint: si ex olei, libr. ii. cerussæ, libr. i. paretur. nigrescit ante perfectam coctionem. mensuralis uerò, ac ponderalis differentias, uide ex Gal. 6. de comp. med. per gen. cap. 8.

Vlcera sanat virulentis exceptis. Est & emplastrum ex cerussa Pauli, lib. 7. Est & cerussatum Actuarii, lithargyrum vnâ complectens. duplex verò vnguentum cerussæ, aliter parat Auicenna.

Ex sandice, aliàs de minio.

Recipe sandycis subtilissimæ, libr. i. olei ros. uel myrtini, libr. ii. aliàs tantundem, coque ut supra. addunt quidam ceræ, unc. iii. sunt qui ex sandycis, libr. i. & med. olei, libr. i. parent. Idem potest, magisque siccatur.

Minium vulgare fit ex cerussa vsta, plumboq; idem quod sandyx Dioscoridis, potestq; vocari cerussa vsta, ut lib. 5. cap. 53. nam trita patinis nouis, supra prunas imponitur, & ferulacea rude mouetur, donec colore similis sandarachæ fiat, extractaque ad vsus ministratur.

Minium autem Dioscoridis, lib. 5. cap. 59. in Hispaniis, ex lapide quodam argenteo arenæ permixto temperari solet, alioqui non dignoscitur, fornacibus autem inflorentissimum, fragrantissimumq; colorem permutatur, in metallis verò strangulantes halitus eruffat, itaq; facies incolæ vesicis obuolant, ut per illas spectent, nec respirando noxium aerem attrahant, eo pictores ad sumptuosa parietum ornamenta vtuntur. Minium igitur Dioscoridis, non est vulgare Minium, sandyx posthac appellandum, verum cinnabaris abusiue, quod & cinaprio, sepalsis, & pictoribus familiare, cognomento inquam omnino abolendo, quum cinnabaris Dioscoridis, ut capite de sanguine draconis discussum est, eiusdem sit cum hematite facultatis. Quare ne in posterum cinnabaris, sed minij nomine iustius appelletur: quandoquidem officinarum cinnabaris, ex lapide rubente, ponderosissimo, non extremæ duritiæ, fossilis est, venenatum, exitiosum, erodens, ac exulcerans, non raro argento viuo ita infarctum, ut sponte etiam emanet, quamuis ut capite superiore traditum est, ex hoc minio, videlicet vulgaris abusus cinaprio, argentum viuum fieri scribat Dioscorus. ex quibus facilius constat, cinnabarum communem, minium illius esse, in quo effodiendo non citra vitæ periculum elaboratur, nisi latiore infumibulo halitus foras educant: quin & facticius ex argento viuo duplo, & sulphure, per viam sublimationis eliciunt, his prius mixtis, igne supposito, donec argenti vini nulla species appareat, refrigerata denno excoquantur, & sensim vsq; quo non strideat, tunc vero igne aucto, eodem coquere expedit, donec ruber sumus exierit, quod si in viridario fiat, arbores propinque, veluti fulmine afflate tabescunt agris Ephesiorum, primo memora tur esse inuenti: quo pacto paretur, & quomodo vitiatum scernatur, vide à Vitruuio, 7. Architect. cap. 8. et 9. Ceterum si inconcussa Galei colummæ cum Fuchsio imitendam 1. de comp. med. cap. 17. eius cinnabaris inter venenatâ recensendus erit: & quid quæso aliud quam natiuus, vel facticius officinarum, attamen quum 2. simp. modicæ acris facultate cum astringentia quapiâ, et 1. de comp. pharm. secundum loc. cap. 8. ad suilli fellis modera-

Minium.
Cinnaba-
ris.

AA 4 rissimi

tiſſimi facultatem propè accedere ſtatuerit. videāt qui acute cernunt, quàm male venenato. acerrimo, ac valde erodenti, comparauerit, peius ad Dioſcoridē, præſertim cap. de cæruleo, crediderim tamen in ſtoli cinnabario, 4. de comp. med. ſecundum loc. cap. 7. venenatum in dendum eſſe. quòd autem Fuchſ. antidoto 52. neutrum cinnabarim accipiendum ſtatuit: Matthiol. contra: quum ad vrina difficultatem hæmatitis more polleat, Dioſcoridis cinnabaris, argutè id ſuſcipit. nihil ſecius addente Fuchſio, accedit quòd in Aetio nulla cinnabaris ſit mentio, vt eſt videre Tetrab. & ſerm. 3. cap. 13 hinc non habet quòd illi antidoto miſcendum contendat Matthiolus. non præpoſteri, malenolique ſit iudicij, quo minimo quonvis ſcrupo queratur, in lite præſcripta bonæ frugis pleniffima, non appareat.

Aegiptiacum magnum, alijs de melle.

R Ecipe æruginis, drach. vii. & med. mellis, drach. xxi. aceti acerrimi, drach. x. & med. coque igni ad iuſtā craſſitiem, addunt aliqui thuris maſculi triti, aur. ii. & med. huic oleum miſcent celebres quidam chyrurgi, quia in partes penitiores aditum parat, mel, & acetum, diligenter coque, æruginis pollinem poſtea inde exacte coque, ne liquida natent, & craſſa ſidant.

Vlcera antiqua, & fiſtuſoſa terget, carne mortua, & putredine expurgat.

In huius uſu animaduertit Galenus 3. meth. med. cap. 6. viride autem fit ſi non coquatur, at multo acrius. de ſumptum eſt ex Gal. 2. de comp. med. per genera, cap. 2. vt etiam ex Aetio, Tetrab. 4. ſerm. 2. cap. 33. Fuch. 2. de comp. med. legit ærug. drach. v. mell. drach. iij. aceti drach. vii. à Damasceni eius præſcripto euarians.

Triapharmacum, alijs de lithargyro crudum.

R Ecipe lithargyrum leuiſſimè tritum, oleo viciſſim, & aceto paulatim affuſis, in mortario mouetur ad iuſtam craſſitiem; vel lithargyri, aceti, añ. vnc. i. olei, vnc. ii. coque ad iuſtam craſſitiem,

Sarcoticum eſt, & epuloticum: Auic. vocat vnguentum de ceruſſa, cum aceto, Paulus lib. 7. emplaſtrum ex oxaleo parat, parte vna argenti ſpuma, olei, aceti, ſingul. partibus duabus, alijs tribus.

R Ecipe lithargyri auri, ſubtiliſſimi, aceti, añ. libr. i. olei roſ. clari, libr. ii. coque igne leni, ad perfectam cocturam. ſunt qui addant ceræ, vnc. iii.

Crucibus vlcerofis, & prurientibus, phlegmonis, & eryſipelatis ſalubre.

Pſoricon Alexandri, off. alfeſericon.

R Ecipe ceruſſæ, lithargyri, pſorici, aloes, croci, cadmiæ argentariæ, argenti ui ui extincti, ſingulorum portionem æqualem: cum oleo nerii, & aceto ſufficienti, fiat ſicut vnguentum de ceruſſa.

Scabiem ſanat, impetiginem à pituita ſaſſa, cutis aſperitatem, & alia eius vitia terget.

Pſoricum ex Dioſco. lib. 5. cap. 65. tali modo fit. Accipe chalcitidis, partes ij. cadmiæ partem vnā, ex aceto trita miſceantur in fiſſili, obrue ſimo diebus quadraginta per caniculæ ardore, ſic enim fit acrius. idem quod chalcitis poteſt: alijs ex chalciteos partibus duabus, lithargyri parte vna: alijs, aliter.

Pſoricon aliud.

R Ecipe lithargyri argenti, chalcanthi, an. part. i. æruginis, partem med. tere die uno in ſole æſtiuo cum aceto acerrimo, paulatim affundendo, deinde in vaſæ vitreo probè obturato, condantur ſub ſimo diebus quadraginta.

Ad fiſtulas, cancrum, ſcabiem ſiccā, lepram, carnis putridæ incrementum.

Pſoricon Actuarij.

R Ecipe nitri, aluminis, ſulphuris uiui, ceræ, an. vnc. ii. picis, vnc. iiii. olei nerij, libr. i. ſunt qui ſulphuris ſelibram adiiciant.

Scabiei abolendæ dicatum linimentum, valet aduerſus incipientem elephantiaſim, antequam iacta ſint etiā ſundamenta, quibus ad oculos viſq; corpus totū hoc vnguento fuit delibutum, ii intra decē dies incolumes eualeſce.

Ex aloë, & myrrha.

R Ecipe aloes, myrrhæ, partes æquas, tere cum ſucco abſinthii, chelidonii, plantaginis, ad mellis compagem, ex linimento adhibe.

Vlcera

Vlcera sanat antiqua, dysepulotica.

Ad scabiem expertum.

Recipe axungia, vnc. v. olei laurini, argenti uiui, cera puræ, thuris, masticha, an. vnc. ii. salis cōmunis, vnc. viij. succi plantaginis, & fumaria, q. s. cerra, & axungia recentem, membranis purgatam, & oleum laurinum, cum succis coque simul, tunc adde puluerem mastiches, & thuris: quum percoctum erit, ab igne ablatum, adde argentum viuum salua extinctum, & pauco oleo laurino, spatha diu misce, illinitur vespere, ad dies octo.

Brasauolus diminutè legit an. drach. ij. masticha ante prætermisso. Sunt alia ad scabiem vnguenta ex Alexandrino.

E citrijs, off. citrinum, vel in pomo citrij.

Recipe chrysocollæ, vnc. ii. caphuræ, drach. i. corallii albi, vnc. med. amyanthi, ierisæ dracunculi, sin. vnc. i. vmbilicorum maritimorum, tragacanthæ, amyli, an. drach. iii. alabastrites, crytalli, purpurarum, buccinarum, olibani albi, nitri, an. drach. ii. cerussæ, libr. med. tragacantho, vmbilico marino, purpura, & buccino, simul tritis, cætera deinde cum his attere, panno tenuissimo excerne, axungia porcina recetis, insulsa, libr. ii. & med. sepi caprini, vnc. i. & med. adipis gallinæ, unc. i. simul in vase duplici liquatis, & colatis, addantur sæpe mouendo tudicula pulueres prædicti, præterquam chrysocolla, & caphura, tunc addenda, quum omnia simul feruebunt, quando ab igne tollenda, & semper agitanda, donec refrixerint: ante uerò addatur succus acidus duum malorum citrearum: alii ante additum succum, prædicta incoquunt citrio uno, pluribus uel interaneis exemptis, & in feruentem aquam iniectis, agitant continuè, donec feruere incœperit, ab igne tollunt, mouent donec refrixerit: alii excauatis citriis, stupa aqua madefacta diligenter obuolutis, sub calenti cinere excoquunt.

Vlcerum vestigia penitus abolet, nauios, pannos, maculasq; faciei, & liuorem emendat.

Cordo legit amenti dulcis, gersæ dracunculi, drach. i. & c. quoniam exemplaria in ponderum charactibus variant. Fuchsius autem, numero 42. lapidis borachij, drach. ij. ubi nos cum Cordo, vnc. ij. legendum credimus: præterea habet cerussæ præp. cum dracontio, re nobiscum sentiens, voce autem quantum arrideat, indicatote, hinc nimirum si eius pondera non ubiq; sectemur. mirum etiam quod in Myrepsso per lapidem borachium chrysocollam absolūtè exposuerit, at 2. de compositi. med. de lapide busonis, tot lineas inutiliter ducat, nec Barbara sit vox, ex Marone.

Chrysocolla, officinis borax, vel lapis boracis, ex Diosc. lib. 5. cap. 54. laudatissima Armeniaca, colorem porri quāsimillime reddens: secundum locum sibi vendicat Macedonica, & proximum Cypria, quo in genere præfertur pura, damnatur quæ calculos, aut terram collegerit: ratio lauandi hæc est, tusa, infusa aqua, mortario expassa, manu ad pilam vehementer fricato, & statim qua confederit, colato, alteram infundens aquam, rursum terito: hæc vicissim proseguere, donec pura, sinceraque spectetur: deinde siccat in sole, & ad vsus recondito, quod si vrere volueris, ex ea terens quod satis esse videbitur, patinis supra carbonibus apponito, & alia facito quæ supradiximus. ex Plinio lib. 33. cap. 5. Chrysocolla humor est in minerarum puteis, per venam auri defluens, crassefcente limo rigoribus hybernis, vsque in duritiem pumicis: laudatiorem eandem in ararijs metallis, & proximam in argentarijs fieri compertum est: inuenitur & in plumbarijs, utilior etiam auraria: in omnibus autem his metallis fit, & cura multum infra naturalem illam immixtis in venâ aquis leniter hyeme tota, & c. apud aurifabros quosdam agglutinando auro syncerior est, quàm in officinis, in quibus frequentius nigricat: at neque illi ad aurum ferruminandum, ex viridi subobscuram vt par est, sed luteam seligunt, & si ad vsus medicos, quæ plus viroris concepit, ea probatissima fit, & rara, albet enim plurimum: alia verò etiam flaua, quædam subnigra, ex minerarum varietate, colores suos adepta: quæ enim in canis argenteis albescit, in plumbeis nigricat, in æreis viridior est. nec deest ficticia, magna sanè copia, ex alumine rupeo, sale ammoniaco, alijsq; ignium vi coalita: id borace refatto vocant. est & alia ex Diosc. ex vrina, & ere Cyprio: alijs addito nitro, quæ auri gluten est ex Galeno cap. de chrysocolla. fit in æreo mortario, pistillo loque æreo, ex pueri vrina: satius verò est ipsam præparare tempore æstiuo, aut ere prorsus calido, urinam in mortario aris rubri terentes, & quo as mollius fuerit, eo plus circumagendo pistillo deteritur.

Antiantus lapis ex Diosc. lib. 5. cap. 93. in Cyprio nascitur, scisso alumini similis, quo vt potè flexibili, telas, & vela, tantum spectaculi gratia texunt, quæ ignibus iniecta ardent quidem, sed flammis innicta splendidiora exeunt: Iscustos dicitur Alberto lib. 2. cap. 8. quosdam verò defraudauit alumen scissile,

Matthioli
sententia
non acce-
pta.

scissile, pro hoc acceptum: id quod non esse vulgari idiomate decertavit Matthiolus, Latine autem nescio quibus Luca Ghini argumentis persuasus, mutata sententia, contendit alumen plumeum vulgare, legitimum esse amiantum: attamen quum texturam non patiatur, soloque attritu dissiliat, nec illi tantum succi insit, ut licinia ex eo fieri, vel possint promde perpetuo oleo absumpo ipsa maneat, quanquam non absumatur in ignem comectum veluti accidit amianto, & si acredo alumini propria in vulgato desideretur, veluti & astrictio, inter Matthioli scapulas affricatum, perplacidam, laritantemque acrimoniam, illi plane demonstraret, cuius sane non meminit in amianto Dioscorides, fateor propterea fissile alumen, in proprijs fodinis, humore in longu, latumque fluente densari, cui alius, atque alius superfus, in eiuscemodi formam coeat, ac concreseat, ut quasi segmenta alcerutrum adiecta appareant, latiora quidem si late, ut strictiora si stricte, idem humor congelascat, unde interdum capillis simillimus visitur. praeterea a Romano quodam Cenobij Sanctae crucis custode, lapidum, fossiliumque peritissimo, & mihi in Ticinensi Gymnasio familiari, dono accepi amiantum, in tenuia, atque obsequiosa fila adeo scissilem, ut tela instar concinnatus, in crassiusculum lintheum euaderet, igni vero impositus inflammabatur quidem, at iniustus exibat: maiora quoque obtulit amianti frustula, venis quibusdam ligni modo delimita: qua ex causa Religiosis aliquibus persuasum erat, ex Seruatoris nostri Cruce lignum esse, quum praesertim igne illaesum euadat: ex amianto mapas Romae, & in Verebergo mantilia esse tradit Agricola, non aqua, verum ignibus elui solita, huius loco amentum dulce legebatur, amentem huius vocis authorem demonstrans, quum pro eo gypsium vltum exponat, id quod si eius animo infidebat, cur voce expresserit inusitata, non satis constat, quicquid intellexerit, nos conformius vocabulum cu Fuchsius reddentes, amiantum vertimus, quo incomperito, tametsi gypso vltio vteremur, iniuria non posset ascribi, id vero notissimum est crudum, colore, nitore, & figura differt, nostrum glebosum est, crustaceum, & pellucens.

Purpura, officinis antale, ex Diosc. lib. 2. cap. 3. vlt eadem praestat quae buccina, verum vehementius vrit, ex Plinio lib. 9. cap. 36. ex conchyliorum genere sunt purpura, strom illian ostrum sarranum, Tyriumque appellatum, in tingendis vestibus expetitur, in medijs habent faucibus, liquoris minimi in candida vena, eorum interitu euanescente, ideo viuas capere contendunt: lingua sunt longitudine digitali, qua pascuntur perforando reliqua conchilia, tanta duritia aculeo sunt, has ut & buccinos, promiscidas gerere inquit Aristoteles, lib. 4. de animalibus, id vero membrum linguae effigiem praeseferre, illisque esse firmum, & torosum, usque adeo validum, ut testas escarum possit perforare. capiuntur autem parvulis varisque conchis, textu veluti in nasis in alto iactis: inest ijs esca, clusiles, mordacesque conchae, quales videmus, has semineces, sed redditas mari, audio hiatu reuiuiscences, appetunt eas purpura, porrectisque linguis infestant. at ille aculeo stimulata, claudunt se se, comprimuntque mordentes, ita pendentes auiditate sua purpura tolluntur, earum genera plura, pabulo, & solo discreta. Galenus 11. simpl. purpurarum, buccinarumque; testa nunquam vritur absque vltione, ad vnguem plane leuigata, pollini in modum tundendo, & cribrando, commune in omnibus lapidosis, testaceisque praecipuum. eius loco vlt sunt seplasia Vercellenfes calculo quodam pelagico, candido, argentei coloris, ex mollioris marmoris genere, ideo cultro scissili, quasi farina asperso, non deficientebus purpuris, quae & buccinis congeneres sunt.

Buccinum, officinis dentale, quia cum dentibus similitudinem quandam habere videantur, ex Plinio lib. 9. cap. 26. duo sunt genera, minus concha ad similitudinem eius buccini quo sonus editur, unde & causa nomini oris rotunditate in margine incisa, & c. idem procul dubio est officinis commune, cauum, inane, oblongum, excurrentibus lineis in acutius desinentibus, cuius obstructo orificio, flatuque adacto, sibilus satis vehemens elicitur, imo accidit non nunquam, ut flante vento per buccinariam anfractus tubae similis ferè sonus emittatur, post marinos aestus supra maris litora inueniuntur. hoc dentale, purpuram autem antale, a Plinio dici lib. 9. cap. 36. scriptum reliquit Brasauolus. Fuchsius quoque dentale Plinio buccinum dici credit, eodem in capite: nos apud Plinium nondum inuenimus: quum vero inquit Fuchsius, vel lapides sint, vel testacea, nihil habet constituti, quum 1. de composi. med. cap. 15. ridiculum esse tradat, quod antalum, & dentalium, lapidum genera statuerint Barbari. buccinorum, vel purpurarum defectu, concremation conchylium substitui potest. ex Diosc. ex hac ostrum, quod charissimam, & excellentissimam habet, coloris aspectus iuanitatem.

Vmbilicus marinus, vulgo belliculus, vel porceletta, conchula est alba, ex testaceorum genere in litoribus repertus, ad officinarum ornatum, filo in oblongas corollas appensum, mulieribus auricula piscium, ad fucos, & faciei candorem expetitus, succo limoniorum, & sublimati modo illitus.

Alabastrites, ex Diosc. lib. 5. cap. 13. onyx vocatur ex Plinio lib. 36. cap. 8. lapis est circa Thebas Aegyptias, & Damascum Syriae, ceteris candidior, probatissimus vero in Caramania, mox in India, iam quidem in Asia, Syriaque; vilissimus autem, & sine vltio nitore in Capadocia: probatur quum maxime mellei coloris, in vertice malosi, atque non translucidi: vitia in his corneus color, aut cadidus, & quicquid simile vitro est. ad vnguenta incorrupta seruanda olim creberrimus, quippe quod frigiditate sua diutius, & faelicissime odores a rancore seruet: idque in vetustis Romanorum aedificijs adhuc visitur, & si eius loci usurparit lapis quidam albus, pellucidus, lenis, maculis veluti cinereis, quasi venis interstinctus, ex quo pateret aliaque huiusmodi vasa torno finguntur, friabilis, & coctura in gypsium transiens: veri tamen alabastris loco vnguentis praesertim inditum, non minus efficax visus est: alij marmor album, alabastrites loco legere, paruo etiam

uo etiam errore, vt cuique liberum hac in resinatur experimentum de alabastro, & oniche, diuerse protulit Albertus, lib. 2. cap. 12. & 13.

Cryſtallus, ex Plinio, lib. 31. cap. 2. gelu vehementiore concreſcit, nec alicubi certè reperitur, quàm vbi maxime hybernæ niues rigent: glaciemque eſſe certum eſt, vnde nomen Græci dedere, Oriens & hanc mittit, ſed Indicæ nulla præfertur, naſcitur & in Aſia, viliffima circa Alabandam, & Hortenſiam, ſinitimisque montibus, item in Cyprio, ſed laudata in Europa, alpium iugis, &c. cæleſti humore, paruaque niue id fieri neceſſe eſt, ideo caloris impatiens, niſi frigido potu abdicatur. hinc igitur non eſſe venenum conſtat, vt alioqui à pluribus exiſtimatum eſt. Braſauolus imperſectiorem credit in Italia Alpibus inuentam, ex quibus pulcherrima ad nos affertur, à Plinio cõmendata: alij non ex glacie, vel niue, in lapidis duritiæ concretâ, denſatâq; frigore, ſed eo ipſo humore, quo in terræ viſceribus gignitur beryllus, adamas, & alij id genus lapides, firmiter crediderūt, cū Iulio Solino, in Polyhiſtore ſuo, cap. 20. de eo Albertus lib. 2. cap. 3.

Braſauoli
lapius.

Citrinum vulgare, alijs reſinum.

REcipe terebinthinæ, libr. i. reſinæ pini colatæ, libr. i. unc. iiii. ceræ nouæ mundæ libr. med. olei cõmunis: aliis roſ. vnc. viii. miſce omnia ſimul, coletur, & fiat. Braſauolus ſingul. partes æquas accipit. Aetius, Tetrab. 4. ſerm. 2. cap. 32. ægyptium repurgans parat ex terebinthina, melle, ac roſaceo, partibus æquis, vel abſque oleo in robuſtioribus.

Digeſtiuum, aliàs citrinum, vel mundificans.

REcipe terebinthinæ aqua hordacea lotæ, libr. med. lutea ouorum ſex, mellis roſ. vnc. iiii. farinæ ordeiquantum ſufficit, fiat citra ignem.

Inconſtans eſt, & penè innumera digeſtiui apud pharmacopolas deductio, nec eo minus mondificatiui.

Citrinum aliud.

REcipe terebinthinæ, olei, an. libr. med. reſinæ pini, vnc. iiii. gummi heleni, vnc. med. fiat vnguentum arte.

Vulnera digerit, & turunda ſuppoſitum glutinat.

Gratia dei primum.

REcipe galbani, opopanacis, æruginis æris, thuris, ariſtolochiæ longæ, maſtichæ, myrrhæ, an. vnc. i. ammoniaci, vnc. ii. drach. ii. ceræ, unc. viii. olei cõmunis, lithargyri, an. libr. i. & med. bdellij, unc. i. magnetis, lapidis, hæmatites, an. drach. i. & med. arte para, addendo terebinthinæ, libr. med. olei abietini, unc. med.

Spicula etiam ferrea ex alto extrahit, & ſcloporum globos, niſi admodum penitus diſtantes, vlcera annua ad cicatricem perducit, fiſtulis commodat.

MAgnes, vulgo calamitta, alijs heraclius lapis, vel ſyderitis, quibuſdam lapis calaminaris, quem alij cadmiæ foſilem, aut naturalem iuſtius interpretantur: ex Dioſc. lib. 5. cap. 93. optimus eſt qui ferrum facile trahit, colore ad luteum vergente, denſus, nec admodum grauis: foditur in Cantabria, Hiſpania, in varijs Germania, & Bohemiæ locis, in ferrarijs metallis plerumque inuenitur, & ferri impoliti ſpeciem præſert, idque non raro inuentum vidi in ferraria fodina Crepacoriensi, dum præſens ferri materiem puteale caſam, cuniculos, ferramenta, operarios metallicos, fibras tranſuerſas, rectas, obliquas, deueſas, venasque ſe ſe traſcientes indagarem. at imbecillum videri probauit, ferraria præſectus. differt enim vt colore, ita facultate, vel niger, aut in nigro cæruleus, vel in nigro ruſus: differt etiam ſpiffitudine, atque raritate: nam alij toti denſi ſunt, alij aliqua parte rari, & velut ex eſi, pumicique ſimiles: alius mas valentior: ſemina imbecillior. optimus non modo trahit, & ad ſe tenet ferrum, ſed vi ſua in id ita tranſfundit, vt poſſit aliud ferrum, quod appoſitum fuerit, apprehendere, atque tenere, atque is rursus aliud, & aliud hunc inter venenata, ac malefica facultate conſtantia enumerat Matthiolus, commento primo in ſextum Dioſcorides, vt etiam cap. de lithargyro, & ſi cum aqua mulſa, trium obolorum pondere, detur ex Dioſc. vt craſſos humores eliciat, varia eius genera vide ex Alber. lib. 2. cap. 11. ſuperſticioſi quidam celebrato ſupra magnetem ſacrificio, eius contractu plura perpetrare creduntur.

Matthiol⁹
arguitur.

Gratia dei ſecundum, aliàs ceratum Petri de Argilata.

REcipe ceræ albæ, reſinæ pini, ammoniaci, an. libr. med. terebinthinæ, unc. iiii. galbani, olibani, maſtichæ, myrrhæ, añ. unc. med. ariſtolochiæ rotûdæ, drac. ii.

terenda

terenda tere, macera vino decocti betonica, verbenacæ, symphiti utriusque, cenchaurij, bipinellæ, hyperici, gratiola, dauci, an. m. i. postea extrahe, lacte muliebri agita, & vnguentum formato.

Sarcoticum est, carnis gignitium, omnibus vulneribus maxime idonei m.

Diuersificantur authorum varietate huiusmodi gratia dei compositiones, quum sit & emplastrum gratia dei Nicolai.

Verbenacæ, ex Diosc. lib. 4. cap. 50. & 51. peristereon quoque, idest columbaria vocatur, alia sacra herba, quoniam multum ad amuleta, expiationesque commendatur: in rectam, & supinam diuiditur, & confunditur maremque, & fæminam. mulierculis herba sancti Ioannis Baptistæ, vulgò berbena quod eius festino die coronatæ, integro anno à capitis dolore immunes fore, sibi persuadeant, ex Archigenis amuletis. hac perunctos impetrare que velint, febres abigere, amicitias conciliare, nulli non morbo mederi, nullamque in toto herbarum censu Romana nobilitas plus coluit: hac domus purgabatur, lustrabatur familia, Iouis mensa ad sacrificia, & epulas verebatur, at nulla alia differentia ex Matthiolo, nisi quod hæc recto est caule, alia resupinato, & si verbenacæ folijs sit subalbidis sacra herba aliquatenus cæsiis. mari tamen flores tribuit luteos Fuchsius, pro errore à Senensi animaduerso: ex Plin. lib. 25. cap. 9. foliosa fæmina, mas rarioribus est folijs, nec adeo frequens, sacra herba fæmina credita in maceris, publicisque vijs, vbi que pedibus calcatur, alij vnum genus duntaxat faciunt, & eodem effectu Dioscoridi tamen plura sacre tribuuntur, quam piistereoni paucis cognita quibusdam herba columbina. de hac Theophrastus 6. de hist. plant. cap. 5. Est & berbonaga vulgi, alijs resta bouis, quod altis durisque radicibus, aratores medijs in sulcis, bubse quasque incurios remoretur. crebris enim inter folia aculeis, spiculis acuminatis similibus, callosam, præduramque eorum cutem penetrat. nempe illis, frugibusque hostis, vinaci, altaque radice agitur, & candicante, singulis annis furculis in latas emisissis, magis, magisque luxuriat secus vias, in pratis præsertim irriguis, inter segetes, atque arna, flore luteo, veluti & in album subpurpureo, vbi que apud nos copiosissima, anonis vel ononis credita, Dioscoridi lib. 3. depicta, in cuius commentario Matthiolus, in animo pilos habens, Plinium lib. 27. cap. 4. errasse deprehendit, quod non post Veranonis spinosa reddatur, sed ut Theophrastus author est, in Autumno, ne igitur hoc vno complectar crimina omnia, quum paulatim hæc eius consuetudo serpsit, ac prodierit, ut reliqua oculorum confidentia, proprijs luminibus despectis, cum authoribus altercetur. Anonis mense Aprili, & veteri aculeato caudice regerminat, mox sublimes quosdam ramulos, spinis viridibus rigentes emittit, infra autem tyrsulos, æstate aculeos producentes, qui Autumno firmioribus spiculis perficiuntur. propterea quum æstate eius germinationis initium asserat Theophrastus 6. de hist. plant. cap. 5. si Matthiolus legem sibi ipsi indixit innocentie, continentie, ac veritatis, quum sibi hoc sumat, ut corrigat vitia aliorum, ac peccata reprehendat, quis huic ignosset, si qua in re ipse cuique mediocriterum herbarum gnaro facile obuia, ac plana, ab officij conscientia declinaret, quum præsertim capitibus rotundis non sit, non incunde olentibus folijs resta bouis: que in Anonide requiruntur, unde alij Cratæu Egepiriu putant, quod si geniculorum sola ratione, qui improprie Dioscor. constituuntur, ut alibi sæpe erudita, atque elaborata Marantæ enarratione, legitimam itcirco esse facile tueri posset.

Berbonaga.

Pliniū in ep̃tē accusat Mat-

Gratiola, quibusdam gratia dei, alijs stanca canallo: herba antiquioribus indicta, in riguis, pratis, nec non in Burgiculi nostri conuallibus frequentior, dodrantem, vel paulo magis alta, folijs lini, vel hyssopi æmulis, latiusculis, caule rotundo, anguloso nonnunquam, floribus oblongis, ex foliorum sinu nascens, aut purpurascens, paruo pediculo in globulum terminantibus, radice graminis modo obrepente, ex albo qua erumpit subrubra, insignis amaritudinis. sola non citra noxam alium vehementer deicere facit, stomachum vellicat, & vomitum magno cum impetu lacessit, ut crebro vna cacantes vomituria (eiusdem sententia Senensis cap. de Eupatorio, nouissime illam depingens cap. de hyssopo sibi apertissime contrarius nulla noxa purgare ait) quo circa rusticis & si obuia, ob eius molestiam derelinqui cæpit, hincque facili patescit indicio, non esse hanc Mes. eupatorium, ut eodem in capite scriptum est. nos illam mastichæ preparamus, & ex ea antidotum, ut nullo incommodo ad multa salubrior fiat. hanc ignorauit Desfennius, ideo misellum Manlium obiurgat, & recte admonenti detrahit, varioque calamo ambigua, atque obscura non intelligens, ideo sub geranio contineri credit. eius semen Gilbenech Arabum credit Anguillarius, nulla tamen ex Auicennæ coniectura, quum alij ellebori speciem, alij vomicam nucem, sola ducti opinione contendunt, gratiolam quoque papauer spumeum quasi assentitur.

Fuscum, siue nigrum.

Recipe olei, libr. i. & med. ceræ nouæ, unc. iiii. colophonix, picis naualis, sagapeni, an. unc. ii. mastiches, galbani, olibani, terebinthinæ, an. vnc. i. oleum cum cera bulliat: vbi propè eliquaueris, impone colophoniam, deinde picem, sagapenum, terebinthinam, mastichem, thus, & galbanum. Sanandi vim habet, atque attrahendi.

Ponderibus

Ponderibus variat Myrepsus, & pro pice nauali, legit xopissam, idest ceram cum resina à nauibus devisa.
Vnguentum nigrum componit Auicenna, ex lithargyri vnc. i. aceti acris vnc. iij. olei unc. ij. coquendo omnia ne urantur ad concrementum.

Plumbeum.

R Ecipe plumbi vsti, lithargyri, an. vnc. ii. cerussæ, stibij, añ. vnc. i. olei ros. quantum sufficit, fiat vnguentum arte.

Refrigerat, siccatur, phlegmonosis vlcerebus, eryspelatodis, triapharmaci instar illitum, vel cum cera excoctum.

Diapompholygos, officinis de tutia.

R Ecipe olei ros. unc. v. ceræ, libr. med. cerussæ, plumbi vsti, & loti, pompholygis, olibani, an. unc. ii. succi solani q. s. fiat vnguentum arte.

Aetius in emplastro ex pompholyge, Tetrab. 4. serm. 3. cap. 46. plura ab his addit. est & emplastrum ex pompholyge Pauli, lib. 7. Ponderibus dissidet Fuchsius.

Ad exsiccanda eryspelata, vulnera sordida, & ad sananda tibiæ vlcera, aliorumque locorum concaua, vel dissipata replet, refrigerat, & cicatrizat.

Cordus legit olei ros. ceræ, an. vnc. vi. thuris an. vnc. i. Præpositus olei ros. vnc. x. ceræ vnc. v. alijs et euariâs

Hederaceum.

R Ecipe succi foliorum, & corymborum hederæ, olei partes æquas, ceræ albæ quantum sufficit, coque ad succi consumptionem, adde aceti albi parum, agita, & vnguentum forma.

Ambustis oleo, aqua, igne mirificum.

H Edera, nusquam non virens, ex Dioscoride lib. 2. cap. 171. differentias multas in specie sortitur, summas autem genere tres: nam quedam candida est, altera nigra, tertia helix: candida fructum fert candidum, nigra nigrum, aut croci emulion, quam vulgus Dionysiam vocat: helix fructum non gignit, sed albas habet viticulas, & folia parua, angulosa, & concinniora; ex Theophrasto plura lib. 3. de histo. planta. cap. 18. ut etiam ex Plinio lib. 16. cap. 34. folijs, viticulis, altitudine, humilitateque diuersa, quarum exquisitissima cognitio, quoniam ad medendi usum non multum referat, his omnibus perspectissimis contenti erimus. eius lacrima, quæ & gummi hederæ dicitur, psilothrum est, illitum etiam pediculos enecans, ut ex Gale. quoque, quamobrem officinarum gummi hederæ, arboris incognitæ experimento deprehenditur, vix scilicet acre, & extremo mansu nescio quid pinci respiciens; verum autem gummi, alijs non absimile collegimus, à vulgari diuersissimum: id verò hederaceis truncis crassioribus usque ad medullam perforatis, uberius manat. quidam hederam terrestrem vocant Asclepiadem, ut eo in capite.

Ex calce.

R Ecipe calcem uiuam, septies aqua ros. ablutam, & totidem cum oleo omphacino, uel ros. concute ad formam linimenti, adde si libet album duum ouorum & ceræ aliquantillum: vel terram cimoliam, iuxta exigentiam.

Ambustis omnibus quauis ex causa, strenuum, adeo est presidium, ut nullum huic sit preferendum.

Emplastrum ex viua calce Damocratis.

R Ecipe ceræ, libr. i. resinæ pini, libr. ii. calcis viuæ recentis, aluminis, sciissilis, auripigmenti, an. vnc. i. quibus affunditur aceti odorati pauxillum, abunde maiori pila hæc tunduntur, ceræ, & resinæ, igne. liquefactis, oleum affunditur, & commiscetur: & ubi malagmatis impoluri crassitiem adsciuerit, medicamentum ad vsus reconditur.

Discurit, strumas dissipat, omnem cohibet tumorem, iecinoris, & lienis, aquæ inter cutem, suffusionibus medetur, vrinas pellit, largas ciet excretiones, longos coxendicum cruciatus finit.

Vnguentum ex adipibus.

R Ecipe olei chamæmeli, uiol. an. libr. med. butyri recentis, adipis gallinæ, an. libr. i. ceræ quantum sufficit. Mollit, & dolores sedat.

Psilothrum

Radius Decimus

Psilothrum, officinis depilatorium.

R Ecipe calcem uiuam, & aquæ sextuplum, simul triduo macera, post calcis nō extinctæ partes sex adde, triduo iterum committe, adde sandarachæ ueræ, sextam partem, Soli tandiu ex pone, donec penna immissa depiletur.

Loca eo fricata pilis nudat.

Agrippæ, vel gripa nominatum.

R Ecipe rad. bryoniæ, libr. ii. cucumeris syluestris, libr. i. scillæ, libr. med. iridis, unc. iii. rad. filicis, ebuli, tribulorum aquaticorum, an. unc. ii. ceræ albissimæ, unc. xv. olei albissimi, libr. iiii. radices omnes recentes incisæ, & contusæ, macerentur in oleo per dies octo, deinde coquatur, postea exprimantur, & in colato oleo, & expresso, reuoluatur cera, fiatque vnguentum arte.

Myrepsi descriptio ex Fuchsi ponderibus variat, quin & loco cucumeris syluestris, legit altheæ syluestris: quum igitur deprauato Græco exemplari vsus fortasse fuerit, nos ideo Præpositi cognomento descriptiones, ut magis arrident, quandoque sectamur, nec ideo mirum videatur, quum ubique, & nostrum, & eruditissimorum iudicium annectamus.

Hydropicis, omnibusque corporis edematis succurrit, neruorum mala sanat, vrinam mouet extrinsecus illitum, ventrem subducit, dolorique renum vtile.

Aregon, quasi adiuuans, Barbaris arogon.

R Ecipe rosmarini, samplici, rad. ari, & cucumeris agrestis, serpylli, rutæ, an. vn c. iiii. foliorum lauri, saluiæ sabinæ, an. vnc. iij. conyzæ maioris, & minoris an. unc. iiii. radicū bryoniæ, vnc. iii. nepetæ, lib. med. mastichæ, olibani, an. vnc. vii. laureolæ, vnc. viii. pyrethri, euphorbij, zingiberis, piperis, an. vnc. i. adipis vrsini, olei laurini, an. unc. iii. olei moschati, unc. med. petrolei clari, vnc. i. butyri. unc. iij. uel q. f. herbæ, & radices, Maio mense collectæ, in oleo sufficienti, puro, & veteri: alijs in libr. v. vel sex, diebus septem macerentur, deinde coquantur, exprimantur, & colentur, colato oleo adice reliqua, & cū ceræ, libr. iiii. unc. iiii. fiat unguentū.

Brasauolus legit sabinæ, an. vnc. iij. pulicariæ maioris, & minoris, idest ellebori albi, & nigri, nec senem reprehendit. Præpositus autem sabinæ, vnc. iij. & pollicariæ vtriusque, vnc. ix. & foliorum sciscidis, vnc. vi. olibani, an. drach. vii. additque, ut etiam Cordus foliorum cucumeris erratici, vnc. vi. pro aro iridem legit Fuchs. variatque. nos ab eo desiscimus.

Prodest mali corporis frigidis, conuulsionibus, resolutionibus partium, item dolori colico, renū, articulorūque.

C Onyza: officinis pulicaria, quia substrata pulices interimat, ex Diosc. lib. 3. cap. 116. triplex est, quæ parua vocatur odore præstatiores est: maior verò frutice altior, & folijs latioribus, graui odore, vtriusque folia oleæ hirsuta, pingua: in maiore caulis binum cubitorum altitudine tollitur: in minore pedem æquat, flos fragilis, lutei coloris, subamarus, qui in papum abiit, radices supernacue. Est tertium genus inter hæc medium, iniucundus, grauiusque spirans: ex Theophrasto 6. de hist. plant. cap. 2. ex Plinio lib. 21. cap. 10. in marem, ac sæminam diuiditur, passim locis editis, non riguis proueniunt, nulla istorum reclamante nota.

D Aphnoides, officinis laureola, ex Diosc. lib. 4. cap. 131. cubiti altitudine fruticat, ramis flexilibus, obsequiosisque, multis inde sursum versis, foliosis, cortex supra modum viscosus, ramos vestit, folia lauri, raciliora, & molliora, fractu contumacia, & c. chamædaphnem laureolam etiam appellant medicamentarij, maremque, daphnoidem verò sæminam, quia illa vnicò duntaxat caule, frondes circum circa ita disponit, ut in acumine rotundam vmbellam efficiat, in qua idem cum laureola semen, chamædaphnidis nomen clematidi etiam accommodat Plinius, vera tamen chamædaphni suo loco depicta, idest lib. 24. cap. 15. qua propter ne quis parum prudens, veram chamædaphnem clematidem esse opinaretur, quæ vulgo prouenga dicitur, hæc idèo annotatu digna visu sunt. Ceterum quam belle probauerit Matthiolus, daphnoidem non esse mezereum, in eius capite disertum est: quanto autem stultius, qui topiariam hanc herbam, etiam vinca pro uinca vocatam, chamædaphnem Dioscoridis esse coniecerint nescio qui, hinc liquido constat, quod Prouinca passim in hortis, agris, letisque, & vmbrosis locis, sepibusque prorepens, tenuissimis est viticulis, funiculi modo potius per terram serpentibus, quam virgis, folijs buxeis, vel oleagineis, potiusquā laurinis, & si Fuchsius, ac Matthiolus, quoniam laurinis sit folijs, ideo chamædaphnem Plinio vocatam tradiderint, qua in re aliorum esto iudicium, hac eadem defunctæ virgines coronatæ, ad sepulchrum quotidie offeruntur: nec fructu est folijs adnato, verum flore violaceo, inodoro, vere duntaxat, & si perpetua fronde vireat. Est altera clematis

Fuchsi, ac
Matthioli
lapsus.
Clematis.

matis

matris, flammulae vulgari, acerrimo sanè gustu, adamusim respondens, at per arbores repit, vt simlax, nec facie à vitalbis vulgaribus dissidere videtur, folijs enim sunt smilaceis, viticulis rubentibus, obsequiosis, iuxta arbores, ac sepra prorepentibus, gustum maxime vellicantibus, semine deiectorio. Flammula autem ab acerrima eius vi, tale nomen sortita, pluricaulis, & recta, si sepius, atque vicinis arboribus aduolueretur, nulatenus differt à prædicta.

Flāmula.

Vrsus animal ferum, & deforme, omnibus agnitissimum est: ex Plinio lib. 8. cap. 36. mares quadraginta diebus latent, femina quaternis mensibus, primis diebus bis septenis, tam graui somno premuntur, vt ne vulneribus quidem excitari queant, quo tunc mirum in modum vetero pinguescunt, eorumque adipēs medicaminibus sunt apti. at quia inuijs montium latitant, nec facillè haberi possunt, ex alijs venabulo deprehensis accipi poterunt: quumque inopinate tritum cadat proverbum, video vrsam parientem, nimirum si vrsini partus. Aristotelicam, Plinianamque opinionem illudat Matthiolus, vt Ovidium prætermittam, ac si informem carnem non pariant, quam lambentes sensim in propriam formam figurent, quibus sanè accedit Georgius Agricola. non latæ sententiæ locus habeatur, quin potius aliorum quoque iudicio, ac testimonio stantem sit, quod mox, mox me exploraturum confido.

Marciaton, alijs marciatum.

Recipe ceræ albæ, libr. i. olei, libr. iiii. aur. q. s. rosmarini, foliorum lauri, rutæ an. unc. iiii. foliorum tamarisci, unc. iii. sampiuci, sabinæ, sisimbrij, saluiæ, ocimi, polij, calaminthes, arthemisiæ, helenij, betonicæ, acanthi, gallij, helxing, bipinellæ, argemones, absinthij, herbæ paralytis, persicariæ, cimarij, sambuci, telephij, myriophylli, semperuiui, chamædryos, centhaurij, plantaginis, fragariæ, quinque folij, an. unc. ii. drac. ii. rad. althææ, cumini, myrrhæ an. unc. i. & med. fœnogreci, drac. v. scrup. ii. alias exagia quatuor, butyri drach. vi. oxylapathi, tricomanes, senecij, periclimeni, phu, geranii, oxalidis, viol. s. vrticæ, papauæ. albi, menthastri florum chamæmeli, phillitidis, parthenij, abrotani, styracis, medullæ ceruinæ, an. drac. ii. adipis vrsini, & gallinacæ, mastichæ, an. unc. med. thura, drac. ii. olei nardini, unc. i. herbæ omnes Maio mense colligantur, & incisæ macerentur vino odorifero, diebus septē, octauo die coquantur, ad vini omnē ferè consumptionem, vinū postea exprime, cola, colaturæ adde oleum, & coque, donec vinum euanescat, mox adde styracem, postea butyrum, & adipēs, mastichem, thus, postremo omnium ceram, omnibus lento igne dissolutis, aufer ab igne, & reconde.

Ponderibus alias corruptis, meliori quo fieri potuit modo restitutum est: nam Præpositus ab Alexandrino suffuratus euariat, isque in duplici Martiati traditione. at post vnguentum populeum, hanc præcisè seferatur, verum Fuchsij sampiuci, & esbrii loco, legit ebuli, atque verbasculam herbam paralytis post absinthium, ac in fine imponit 2. de compo. med. olei nardini, unc. i. aliàs drach. i. gr. xv. at duplicem Martiati traditionem breuibus complectitur Alexander lib. 7. cap. 14. vt Aetius Tetrab. 3. serm. 1. cap. 44. vt malagma Marciatum Paulus lib. 7.

Acanthus, ex Diosco. lib. 3. cap. 17. Romanis pederota vocetur, folio multo lactucæcis latiore, & longiore, crucca incisuris, nigricanti, pingui, leui, caule binum cubitorum, digitali crassitudine, leui, prope verticem ex interuallis, foliolis circumdato, cœu nucamenta quædam oblonga referentibus, è quibus flos prodit albus, semen oblongum, luteum, caput thyrsi specie, radicibus nititur longis, mucosis, rubris, & glutinosi, præterea ex Plinio lib. 22. cap. 22. topiaria herba, elato, longoq; folio, crepidines marginum, assurgentiumque puluinorum thoros vestiens pingitur, hanc brancæ vrsinæ, à folij similitudine cum anterioribus vrsorum pedibus, officinis perspectæ respondere pollicentur, classici omnes rei herbariæ scriptores, eiusque folia in columnarum basibus, peristylis, vetustisque vasis, affabre, è veterum Architectorum monumentis quotidie se se offerentia, eadem esse, quæ quidem & si aculeata non sint, oblongis tamen constare foliolis, caulem per interualla sepiens, spinis persimilibus, quo autem ad Plinium, tum caulem, tum folia, ob illorum molliem, lentoremq; adeo flecti potuisset, inquit Matthiolus, vt vimineo aliquo nexu, topiario operi inferuire visa fuerint, pingui præscrim, humidoque solo denique ad vsus medicos, eadem quæ acanthus præstare. hæc brancæ vrsina paucis apud Insubres cognita, nobis quandoque visa, in hortulo Stephani Tonsorij, qui plerasque herbas singulari cultura fonebat, apud D. Mariam in persica Ticini, floribus inspicatam, & penè pyramidalem, acerrum decorata, at non adeo flexilis, & sequacis lenticia visa est, vt topiario vsui apta, aliqua ex parte defendi possit, nobis enim si Matthiolo altius penetrare licet: topiaria Plinio dici videtur, quod iuxta topiarios frutices, & huiusmodi loca, vel arte vel sponte assurgere consueuisset, ea cōdedecorans: vt verò Poetam

interim

Radius Decimus

Interim omittam 4. & 2. Georgicorum, atque Ecloga 3. veluti & Callimachi sculpturae fortuitum casum. ex Vitruvio 4. Architectura, me ad Doctorum sententiam relegabo. hæc tamen facile indicant, rhopolas nostros longè aberrare, herbam cardiacam in maceris, iuxta sèpes, & secus vias luxuriantem, folijs subrotundis, longis, laciniis in acutum terminantibus, asperis, purpureis flosculis, breuib. radiculis, pro branca vrsina vrsipantes, à qua quidem ita distat, quantum à rana, muræna. eius loco radix cardui, scolymi vocati, vel personatis, variatisque capitulis, quorum maiora inter præcipuas mensarum delicias, cinaram vocant, ex Gal. 2. de aliment. non nisi maximam cum palato iniit gratiam, primasque sibi deferre videtur carduus, vulgo cardo, candore, ac teneritudine eximia sibi conciliata, intybi more terra, sabulone obrutus, pipere, ac aceto, ad secundas mensas, asparagi modo ingestus, hic cactus Theophrasto nuncupatur 6. de hist. plant. cap. 4. vti alter caulem erectum producens, quem pternicem vocant, vbi scaliâ interpretatur Theodorus, pro ascalerum, vti in primo decorticati, pro desquamati, ex Atheneo, & si id non aduertit Matthiolus: vt nec carduum primum Theophrasti, feliina, pro eryngio habitum, à Dioscoride differre. Manardus lib. 18. Epist. 4. brancam vrsinam putat, à Galeno 6. simpl. bunion, & arction, nunc arcticum vocatam, in quem errorem quomodo vir tantus delapsus sit vix mihi fidere potui, vt quod sphondilium aliquod sylvestre, pro brâca vrsina à germanicis officinis usurpatur, vt inquit Fuchsius. Acanthi species Theophrasti sunt Dioscoridis acaciæ, officinis quibusdam aspergula, vulgo herba brusarola, forte quia ambustis medetur. in campestribus vbiq; folio est aparine longe, tenuiore flore in cacumine luteo, vel albo, tenui, copioso, denso, odorato, nomen ex eo traxit, quod in contrahendo lacte coaguli vicem impleat, ex Diosc. lib. 4. cap. 81. eius tamen dotis insciæ mulierculæ ob odoratum serinijs sepius inserunt, in aruis, humidisque etiam locis copiosa, Iulio, Augustone mensibus floret: de aparine, vulgo herba rasparola & speronella, vide capite de lappa.

Argemone, vulgo agrimonia, medicorum, & pharmacopolarum ignorantia, longè abest à vulgari hac voce prolata, vt cap. de eupatorio, quandoquidem ex Diosc. lib. 2. cap. 169. in totum sylvestri papaueri similis est, folia habet anemones, diuisa, florem puniceum, caput in cauliculo, papaueris rhæadidis oblongius, & summis partibus latum, radicem rotundam, succum croci colore acrem. hæc in campestribus ipsædem notis prædita frequens visitur, sylvestri anemone adeo similis, vt internoſci vix queat. mira itaque fuit illorum inscitia, qui eupatorium argemones vice accepere, & si eodem errore ducti antiquiorum nonnulli, argemonem nominari eupatorium crediderint.

Myrriophyllum, millefolium officinis, ex Dioscoride, lib. 4. cap. 100. caulis est tener, singularis, vnica nexu radice, plurimis folijs, leuib. fœniculo similibus, vnde nomen accepit, caulis flauescit, varius, ac velut ex industria delimitus, nascitur in palustribus, atque apud nos humectis locis creberrimus, vnico caule, folijs capillaceis, fœniculi modo, floribus frequentius candidis: propterea quamvis stratiotes terrestres, & quarta species syderitis, millefolij nomine plerumque nuncupetur, prædictum tamen millefolium, legitimum esse statuit Brasauolus: at at Matthiolus, consueti moris, & arguendi peritiæ non oblitus, se alijs præponens facillime, vt sine inuidia laudem inueniat: hunc talibus arguit, quia stratiotes millefolium dictum, in pratis, & iuxta semita, à Diosco. scriptis non degenerat, ex his palam est commune millefolium, esse hunc stratiotem, & non myriophyllum, vt putat Brasauolus. is enim caule est singulari, &c. vt præscriptum est, quæ res concludit, stratiotem terrestrem, esse vsu commune millefolium. Sunt ne igitur furia, sunt flammæ, sunt faces, quibus impellit, perterret, atque ardentibus tedis Brasauolum insequitur. hæc mira argumentandi fallacia, mira hercle sagacitas, aliud planè non indicans, quàm stratiotem terrestrem millefolium esse, commune verò nequaquam: æque enim myriophyllum visitatum est, quum ipsa sit millefolium, & tanto iustius, quo in communibus aromatariorum codicibus, vt in declaratione alabaſtri nardi spicati, millefolium, idest myriophyllum exponitur, atque Dioscoridis historia egregie respondet. præterea quum myriophyllum præclaris quibusq; Medicis nominatur, statim millefolium vertunt, atque vnicaulem offerunt, plebæi autem, & vetulæ quædam, quorum consortio nihil malitiosè, neque consulto facere videtur Matthiolus, tanquam magis obuiam pluricaulem pro millefolio colligunt, atq; ostendunt, quin etiam in Hetruria, ex Hermolao, 4. sui Corollarij cap. d. 147. tenuem herbam, à lateribus capillamenti modo foliosam, millefoliam herbam vocant, floribus aureis, gregatim emicantibus, & odoratis, in Sabulæ Serui nostri copiosissimam, nil aliud ab Helichryso, de quo Dioscorides, lib. 3. cap. 52. vti & nos, cap. de stœchade. Huc accedit Plinius lib. 24. cap. 16. scribens, myriophyllum, quod nostri millefolium vocant. dos tamen ambobus eadem quum sit, vteruis indifferenter accipi potest, ne igitur tam varijs gentium nomenclaturis, tam diuersis appellationibus, mutationibusque, fidem adhibeat, ne in his quenquam laceſſat Matthiolus, vt quum subdubitat hoc modo. si Ruellius per iudaicam herbam intelligit, ab Auicenna descriptam, eruum videlicet, culpa vacare non posse, nollem ego disertissimum alioqui Senenra stirpium. hodie nostris herbarijs, & officinis, Barbaro nomine, tetrabit dicitur: alij herba iudaica, hæc verò folijs est marubij, sed longioribus, &c. sideritin primam representantibus, quo igitur argumento impulsus, qua humanitate, clarissimi hominis scripta suis ambiguitatibus inquinare non veretur, & non solum impune, sed etiam summa cum laude in arenam descendere.

Peryclime-

Peryclimenon, vulgo materfylua, quibusdam caprifolio, siue vincibosco, aut liliū inter spinas, cuius fructus poma equina vocantur, ex Diosco. lib. 4. cap. 12. simplex fruticat, ex interuallis parua folia habens, ipsum amplectentia, subcandida, hederacea, inter folia sirculi exeunt, in quibus baccae hederæ similes, flos fabæ, candidus, aliquantum rotundus, & quasi in folium procumbens, semen durum, & quod difficile enelatur, radice rotunda, crassa, nascitur in aruis, ac sepibus, conuoluens se adminiculis assidentibus. his igitur tam euidenti indicio respondere materfyluam nostram, vt idem esse eruditorum omnium cum Matthiolo consensus proculdubio statuerit, quū nulla hætenus huic tam asimilis emerferit, et quæ eadem experimento præstet, vt hæc viticulosa enim propinquis stirpibus se aduoluit, fructu est hederaceo, praduuo, vulsu difficili, &c. etiam rusticis aperta radice, tamen ea cum longitudine, & pollicari crassitie, rotunda quidem, at quæ inter dubitationem, & errorem medium me occupet. Cratenas tamen atque Oribasius, ita legunt: *ἡ δὲ πᾶσι καὶ αὐτῇ* Caprifolium, & materfyluam idem esse contendit, lycio ibidem satue depicto, ex quo vera est Dioscoridis Pixiacantha. Ruellium autem, simul ac Fuchsum, tali in re lapsos falso concludit Matthiolus, quum vulgo, atque recentioribus herbarijs caprifolium vocatam asserant, non tamen id propria sententia statuentes.

Caprifolium.
In Fuchsiū
ac Ruelliū
falso inue
hitur Mat
thiolus.

Geranion, vel grynaria, off. herba aut acus moschata, siue rostrum gruis, & cyconia, Dioscor. lib. 3. cap. 111. prima folijs anemone, radice subrotunda, dulci quum cslur. altera species ad medicinam inutilis est: nunc in vulueribus, ac fistulis, etiam potu mirifice vsurpatur, caulibus minutis, & pilosis, sesquipedalibus, folijs malua in summis alis sursum spectantia gruum capitula, cum suis rostris, aut canini dentes; prima folijs anemone respondens, floribus quasi purpureis, & gruum capitulis, radice esculenta, rotunda, cortice tamen rubicunda, nobis, vt etiam alijs pluribus sæpe in campestribus perspecta est. Secunda pes columbinus vocatur, in incultis, vbiq; in ipsis etiam semitibus scaturiens: hanc venenū esse tradidit Cardanus, in lib. de malo medendi vsu, pro columbino, miluinum forte, vel coruinum quibusdam flammula, vel scelerata, accipiens, ranunculi scilicet genus, exulcerans, & vesicas excitans: vel deceptus, quia in Geranij specie, folijs ranunculo similibus, in quinta specie, a Fuchsiō numeratur, circa fluentia, limites humidos, opacosq; margines, in prætis etiam copiosissima. Quintum autem ranunculi genus radice rapi modo Matthiolo recte pingeretur, si copiosas superiores radículas quasiq; capillamenta statim supra tuberosam radicem affixisset. Secunda itaq; duplex est, prima folio orbiculato, malua magnitudine, capitulis gruini capitis modo rostratis, quibusdam pro vera momordica. Secunda minoribus folijs, eodem modo laciniatis, quibus sanè diuisuris, a folio malua recedere putat Brasauolus, ideo geranium non esse. Matthiolus hunc falli retur, & secundo geranio accommodat, a quo tanquam inutili prætermisso, per geranium primum scilicet vbiq; accipiendum, idq; nullis Diosco. reclamantibus notis. præter has aliam geranij speciem elicit Matthiolus, Plinij caput sextum allegans, vndecimum quod est, libri 26. vt latine postea dicat, vbi inquit. Geranion alij myrrhin, aliqui mirtida appellant, similis est cicutæ, folijs minutioribus, & caule breuiori, rotundo, saporis, & odoris incundi: nostri sic eam tradunt: Græci folijs candidioribus, &c. Plinij itaq; geranium, vulgare rostrum gruis, aut cyconia esse, alijs acum moschatam, ob fragrantissimum quem spirat odorem, semine gruino capiti persimili, idq; Pliniana descriptioni quadrare proponit Matthiolus, ideo Ruellium hallucinari, cui addimus nos, & Fuchsum, qui acum moschatam, vel pastoris, primo Diosco. geranio exæquarunt: ea non folijs anemones, nō radice rotunda ac dulci, folijs cha-
rephylli, pastinacæ, emulis, floribus purpureis, caulibus rubescentibus, lanuginosis, geniculatis, saporis, atque odoris ingrati, radice intus viridi, & acerba: præterea & si rubertam vulgi, ab acu pastoris diuersam obtinuerit aduersus Hermolaum, quum inimicem asimiles sint, non abnegandum, esse rubertam geranij Pliniani secundam speciem, ideo non esse myrrhin Dioscor. lib. 4. depictam, vt existimat. quod si sic sub geranij capite collocanda erat, cuius tamen vnica duntaxat est species ex Plinio: quumque myrrhis tota rubicunda, simillima sit cicutæ, caule, folijsque, radice alba, oblonga, molli, rotunda, odorata, cibo non insuani, vt est videre in Patanino Viridario, eadem verò a ruberta absint, quæ gruina fert capita, & odoratissima est, nec myrrhis gruum est capitulis, vel vsque adeo odorata, ideo &c. Ruellius tamen 3. de natura stirpium, cap. 126. inquit. hallucinatur, qui herbam robertianam myrrhin esse rentur, quæ potius ad geranion releganda est, nec magnopere a Plinij prima specie dissidet, nisi eadem sint. Hermolaum etiam vellicat, quod Latiorum geranum, myrrhin esse Græcorum exposuerit, quoniam myrrhin, & mirtida vocari asseruerit Plinius, quem lib. 24. capite 6. non animaduertit, separatim de myrrhida pertractasse. hac igitur in verbosiori controuersia, dicendum Plinij geranium, acum moschatam vulgi dici quidem posse, atque herbæ moschate loco suscipiendam, cuius defectui satisfaciet polium, quæ & vulgo lina moschata dicitur. simpliciter itaque prolatum geranium, vel pes columbinus, aut rostrum gruis, vel cyconia, primum id genus a Græcis assignatum ostendit, at per geranium Latinum, addita huiusmodi voce, Plinianum significari. quamuis in Matthioli verbis, maius sit quam aliorum peccatum, si fraus, si scelus, si audacia, illum de mente deturbabit: quandoquidem asseret quispiam, non Diosc. primum genus, non Plinianum gruinis constare capitulis, insignis sanè nota, quam non facile præterissent, vt neque in secundo Dioscorides: neque fortassis mouebitur geranij ethymo, quum aut quia circa eam libenter versentur grues, vel ea vescantur, perinde ac verbenaca peristereon appellata est, ita illa geranium, nec ideo gruinis scateat capitibus. præterea in eundem reflectitur argumentum: quum ideo

Pes columbinus.
Cardanus
labitur.
Ranuncul.

Momordica.

Ruellii, ac
Fuchsi, la
psus.

Ruberta.

Myrrhis.

Matthiolus
reprehendit.

BB geranij

geranii nomen inditum putat, quod semine sit gruum capitulis contento, siquidem tradidit mirum sanè non esse, Plinium scripsisse, aliquibus vocari myrrhim, quod etiam è Græcis fuerint, qui secundum geranium in Dioscoridis exemplaribus vetustis, myrrhim appellauerint: quum igitur myrrhis è conuerso, geranium vocetur, nec sit gruino capite insignita, isdem pariter exornata dici posset, nulla istorum in prædictis, magis quàm hac mentione facta. Reliquum est vt Hermolaus, à Matthioli morsu, mox, mox vendicetur, vt vulgi iudicio perperam accepta trutinètur, tametsi scriptum reliquisset, geranium id esse Latinis, quod Dioscoridi myrrhis, nempe in Dioscoridis exemplaribus, proprio Matthioli testimonio secundum geranium, myrrhis vocatur. nò iniuria igitur, bona fide sustineri posset, geranium Dioscoridis, id esse nobis scilicet Latinis, quod myrrhis, eodem in capite dicta. at huc conferendus est Hermolai textus, 3. sui corollarij. Nostri vt inquit Plinius, geranium ostendunt, cicutæ folijs minutoribus, & caule breuius rotundo, saporis, & odoris incundi, verum hac proprie geranium non est, sed myrrhis, de qua post agemus, confusione orta, quod geranium à quibusdam myrrhis vocetur, &c. Ergo quanti faciendæ sunt, egregiæ Matthioli accusationes, quæ sit eius præstantis ingenij admiratio, qui aliquos myrrhim, ac geranium confudisse explicuerit. Hermolaus, nec idem esse nunquam protulerit, vt falso, ne dicam impudenter, decertare nò veretur Matthiolus, in eodem luto semper hæsitans. plura nos vidimus geranii genera, gruini rostris in mucronem acuminatis, folijs ranunculi modo, sola magnitudine, florum, foliorumque dissidentia.

Gallina, domestica animalia, vt etiam galli gallinacci, noctis horas suo cantu distinguentes, cristæ exerta, ac rubente, forma admiratione dignissima, adipem in promptu offerunt: eorum facultates scribuntur Diosco. lib. 2. cap. 41. & Gal. 11. simpl. eorum stomachus, idest quæ interiore ventriculi galli sinu re fidet membrana, secti in laminas cornus specie similis, inter coquendum abijci solita, vino albo, alijs aqua ardenti, prius lota, & siccata, conuenientissime stomachicis trita in vino dari scriptum relinquitur à Diosco. lib. 2. capite prædicto. at Galenus vanam esse promissionem experimento comprobat. Varro tria gallinarum genera esse docet, villaticum, rusticum, & Aphricanum. hoc verò vltimum, quod aspectus magis, quàm alimenti gratia alebatur, an eius sit generis cum nostris Indicis gallinis candidi excogitent. alij. n. paucem Indum vocant, quoniam & ipse caudam suam in orbem circumactam, gestiens contemplatur, pulchritudine tamen longe distat, pelle tamen est circa caput versicolore, quam mirandum in modum, voluntatis arbitrio, ex cinereo rubram, atque albam commutat, & quod maius, illam pallefcentem colligit, sepe purpurcam in acutum terminantem, ultra rostrum extendit, mas scilicet, fœmina amplior, cristæ non erectæ, sub mento palcariorum instar pendente, & variata, vbi excandescit: alij etiam Meleagridas appellant.

Marciaton paruum.

Recipe foliorum lauri, libr. iii. rutæ, libr. ii. & med. sampfuci, libr. ii. rosmarini, libr. i. & med. foliorum myrti, libr. i. florum saluæ, sisimbrij, ocymi, an. libr. med. butyri, vnc. v. styracis, medullæ ceruinæ, adipis vrsini, & gallinæ, an. unc. iiii. mastichæ, unc. iiii. thuris unc. ii. & med. olei nardini, vnc. i. olei communis, lib. vi. ceræ, libr. iiii. si vero duriusculum, fiat detrahe aliquid ceræ.

Nicolaus Præpositus, & si ab Alexandrino, expiscatus sit, ponderibus tamen variat. Deffenius legit ocymi, an. drach. vi. pro vnc. vi. forte chaliographi vitio.

Podagræ frigida, siue mixta, paralyfi, arthriti, ischiadi, & ad omnia vitia, & neruorum dolores, nephritidi quoque auxiliatur.

Populeum.

Recipe germinum populi recentium, contusorum libr. i. & med. axungie porcinae mundatæ, recentis, & insulse libr. iiii. alias ii. macerentur simul, donec sequentes herbæ colligi queant æstate.

Recipe foliorum papaueris nigri, mandragoræ, & hyosciami, cymarum rubi nerrimarum, folani, semperuiui maioris, & minoris, lactuæ, violariæ, cotyledonis, añ. vnc. iiii. cōrundantur, & misceantur germinibus populæis, & axungie: dimittantur ad decimum diem, deinde coque lento igne, in vini odorati sufficienti quantitate: alii in libr. i. donec uinum euanescat, post cola, & exprime expressum vnguentum repone.

Contra nimium calorem valet, & temporibus illitum somnum conciliat.

Nicolai fragmenta, Præpositi vt credimus nomine, quedam addunt, at oculorum populi, libr. med. duntaxat capit, in vnguento populeo. Fuchsius adipis suilli pondus non legit, & pro folijs rubi rubiæ reddit, at 2. de

at 2. de compo. med. rubum accipit, & cymbali singul. vnc. i. & med. quum in Myrepsso, sit vnc. med. duntaxat. hicque Personatam nullius esse vsus, axungie lib. i. constituit, exiguum admodum, ad felibram oculorum populi: vni etiam unica lib. pharmacop. eis nostris non satisfacit.

Populus, quibusdam arbor tremula, quia tremulis, & inter se crepitantibus folijs constat, vt ex Plinio, lib. 16. cap. 24. ex Dioscor. lib. 1. cap. 92. duplex est: alba scilicet, & nigra, ex Theophr. 3. de hist. plant. cap. 14. triplex, quae ex Theodoro Alpina, Plinio Lybica eius itaq; pilulae, quae primo foliorum partu exiliunt, quae & oculi, & germina vocari consueverunt, ceragina, atq; odorata, hic accipienda sunt. vtraque enim nostris in agris, communibus visis, aquarum ripis, familiarissima est: nec vlla arbor nobis frequentius occurrit: quum vero albam folio bicolori, superne candicantem, inferiore parte viridi, memoriae prodiderit Plinius, lib. 24. cap. 13. Matthiolus in latino codice, vt prae gradus exorbitare, teterimis quibusq; ambitum proderet, aliena pessundat, suo nomini inscripta extollit, non mediocri sane poena plectendus, quum in apertissima re, omnibus vbiq; obuia, studiosissimum, grauisimumq; vsque adeo auctorem, tam petulanter irritare, & (vt ait) aperto errore notare non veretur: quod populi albae folia, contra quam senserit Plinius, superne vireant, inferne albicent: quis in in re tam manifesta, nisi sit tragico illo Horestes aut Athamante dementior, id saltem Plinianis manibus non concederet, non permetteret, ob violatam a librariis scripturam pronemisse? at non id est quod quaeritur, quum ex Hermolao ita etiam scribatur, 1. sui Corollarij: verum Matthioli quaedam impatiencia, veritatis proelio, aliorum salutis redintegratio. Quandoquidem Plinius lib. praedicto, cap. 24. publicam foliorum omnium differentiam enarrans, in ipsis partem inferiorem a terra, herbido virere colore, olea q; superne candidiora, & minus leuia, item hederae: superioremq; partem omnium, lamuginem quantulacumq; habere, & cetera in medium adduxit. En igitur quam belle se explicat, quo pacto in olea folijs, atq; hederae, aberrasse annotaretur, si supernam, infernamque partem, vulgi, ac Matthioli plebem imitantis modo acciperet. nempe callum, neruosq; & articulos, in superiore habere parte, folia scilicet annotauit, in qua dein de populea folia albicant, incisuras vero subter, vt manum humanam, quae scilicet viridia sunt: quae quidem omnia, & si in suum transluisse librum videatur Plinius, ex Theophr. 1. de hist. plant. cap. 16. non ideo huius mentem omnino sectari videtur, & si haud facile dicatur, utra pars potius ad ramulum vergat: praeterea non dormitat Matthiolus, quum Plinium sibi ipsi repugnantem accusat, quod lib. 16. cap. 26. populum, nec fructum, nec semen ferre tradiderit, verum lib. 24. cap. 8. quamquam in apologia, impressoris lapsu (vt credendum est) lib. 23. de gatur & vuas, & semen ferre fateatur, sicine adeo angustij animi, atque demissi Matthiolus, quo tam paruo triumpho, tam leui honore, vsque adeo exigua dignitate conquescat, sola ne leuitate inanem aucupabitur rumorem, si omnes umbras etiam falsae gloriae consecratur: non enim laudem, non splendorem auersatur, non instam gloriam, quae est fructus verae virtutis honestissimus. Nempe facile credit, Plinium errore ductum existimasse, muscum in populo nascentem, nihil ab eiusdem vis differre, quod scripserit, lib. 12. cap. ultimo, nihil aliud est populi albae vna, quam bryon, Latini muscus vocatus, ex verbis: eodem & bryon pertinet, vna populi albae, &c. quid igitur de Plinio, quem alias magno nomine venditarunt, si sui ipsius est accusator, si tali insectia dammandus est miscellus, id saltem illi maximo in honore est, quod ab acerrimo, grauisimoque viro in ius vocatur ab eo me herede, qui omnes auctores intus, & in cute non modo nouerit, sed etiam interpretando ab omnibus mendis expurgauerit. siquidem hoc pacto Plinius dicitur. fructum arborum sola nullum ferunt, hoc est ne semen quidem, Tamarix seopis tantum nascens, populus, alnus, vlmus, attinia, alaternus, cui folia inter ilicem, & oliuam, infelices autem existimantur, damnataeque regione, quae neque feruntur inquam, neque fructum ferunt. Crematius auctor est: nunquam virere, arbor est, & qua phyllis se suspendit. Crematius igitur auctor, non propria sententia haec inuulgauit, nimirum quod & Theophrastus, 3. de hist. plant. cap. 5. quosdam populum solum sterilem putare, vt Archades: at vero in Creta, populos complures fructificare asseruit: cuius sane historiae studiosissimus, aliorum mentem referre, ipse quoque non est veritus: neque enim adeo demens credendus est, qui eodem libro, sed cap. 17. samaram vocari vlmij semen dicitur, vt octo, & paruis interiectis capitibus, se ipsum apertissime accusauerit. si autem pernicious quispian, verborum structuram aliter facere conetur, non potest nisi cum barbarismo, & verbo est vna semoto: vt nos ita legendum crediderimus. nunquam virere arbori est. &c. eaque potius ratione, vir summo ingenio praeditus seruandus, quam spiculis inani hoc labore feriendus. quod si me insignem Palamonem exclamabit, quod huiusmodi grammaticas interpunctiones effecerim, praestat hoc modo defunctorum grammatem seruare, quam inani garrulitate exagitare. Denique vt secum ipse caput manu sinistra perficans, non vltra comminaretur Matthiolus, an audet haec nenia decantare, ne dicam mente concipere. aut verius typis committere, Plinium videlicet putasse, bryon esse populi albae vnam (& si ita existimet Hermolai, 1. corollarij, turpiter sane deceptus) qui eodem lib. sed cap. 24. canos arborum villos, quales in quercu maxime videmus, bryon appellat: an vidit castigationes Plinianas Hermolai, in quibus & si falso (pace tanti viri) antiquam, & genuinam lectionem peruerteret, istius tanquam speculo intueri potuisset, non bryon, sed Irion legendum, vt in vetustis exemplaribus, i. Irion, ad eadem pertinet, & vna populi albae, quod autem de cedro comminiscitur, quod nullas ferat vuas, sed muscum perquam odoratum, id etiam non aduertit, alias in Lycia Cedro, hoc est in monte Cedri nomine, vni in scriptura cum habitantibus cedar, quamquam Lycia cedrus nomen lateat. optimas populeas

Puonius a
Matthioli
nota libe-
ratur.

Hermolai
lapsus.

Radius Decimus

Ruellius
hallucina-
tur.

ruas repertas significare, quibus tamen officij disciplinam qua proficetur, non sustineat Hermolaus: quum hac lege, hac lectione, arma, scutum, & gladium induerimus, hac veritatem incolumen suo loco persistere volumus, non est quod eam defendenti, quod Plinium tutanti, quis merito succenseat. quum verò huiusmodi unguentum ex vna populi conficiendum statuatur Hermolaus, affirmet Ruellius aperto errore vincuntur à Nicolao Myrepsò, non ruas, sed ceraginosà, atque odorata germina accipiente, i. oculos in summo arboris populi, quum primum erumpunt.

Comitis, aliàs Comitissæ.

R Ecipe tunicæ mediæ castanearum, quæ carnem, & corticem intercurfat, corticis mediij glandium, tunicæ mediæ quernei arboris, myrtill. equiseti, gallarum, cort. fabarum, acinorum vuarum, sorborum, & mespilorum acerborum, siccorum, foliorum pruni sylvestris, rad. chelidonij, an. unc. i. & med. contundantur aliquantulum, & coquantur in aquæ plantaginis, libr. viij. aut quantum sufficit, ad mediæ partis consumptionem, in eius colatura nouies laua infra scripta, recenti aqua decocti semper affusa, quotiescunque laueris, ceræ nouæ, unc. viii. ol. myrtini & mastichini, an. libr. i. & med. postea insperge sequentium rerum tenuissimum puluerem, tunicæ mediæ castanearum, & glandium, ac quernei arboris, gallarum, an. unc. i. cineris ossium cruris bubuli, myrtorum, acinorum vuarum, sorborum siccorum, an. unc. med. trochif. succini, unc. ii. confice unguentum arte. nos addimus bolum armenum, ac lemniam terram, ulus tempore. Præpositus legit ceræ, unc. viii. & med. olei myrtini, libr. ii. & med. alii per partes uariant. Fuchs. glaucium mauult, quàm chelidonium, nec perperam.

Inceptum abortum prohibet, hæmorrhoides sistit, ac laxatos renes conciliat.

Unguentum de corticibus castanearum, quia prædicto imbecillius, ideo derelictum.

C Astancæ, quæ & Sardiæ glandes, aut lopimæ, vel glandes Iouis, ex Dioscoride, lib. i. cap. 122. quarum feracissimi sunt nostrates colles, in sylvestres, & hortenses diuiduntur, maiores, minores, alias gustui suauiores, minusque gratas. quæ verò maiores sunt, facile purgantur, speciosiores etiam, ac sapidiore, in corollas filo digestæ, marroni appellari consueuerunt, at quoniam inter pocula & dapes, iucunda quadam disceptatiuncula dubitare contigit, in castanearum oblatione, ubi vniuersus Physicorum & recellensium cætus genio indulgeret, piparo eo conuiuium, seu maius splendidissimo apparatu, apud scientissimum Marcum Antonium Capram, ad maxima quæque artis medicæ feliciter obeunda progenitum, ideo quotidianum suæ celsitudinis medicum: qui se inuictos athletas, atque oculatissimos arbitrabantur, secum pugnare Galenum proposuere, quippe quod in lib. de succorum bonitate, & vitio cap. 4. nec quicquam mali succi obtinere, asseruerit, verum in eo de attenuante victus ratione, cap. 10. semper esse prauas, siue elix entur, siue assentur siue demque frigantur, & multo magis si crudæ mandantur. propterea quibus fulcris contra hos secauissimos incursus communiremur, multos nescire, penè tragico dicendi genere arbitrabantur: quumque alij auctori suo controuersiam reddidissent, ex eoque huiusmodi pharetram euacuata lib. 5. 10. enarratione: prauas ob id dixisse Galenum, non quia prauus ex his succus producat, sed quia agre conficiuntur, alium astringunt, statuosæ sunt, ob quæ symptomata, ut etiam crassitie, infarciunt, obstruunt, ob id noxiæ sunt. Nos tandem subiunximus: si placidas aures præbueritis, vnico absoluemus verbo: noxias in attenuante victu ob succi crassitiem, non prauitatem dici quod si calumnie, simultatis, ac inuidiæ affectum, apud vos effugere possem, quum veritatem ipsam auidiissime expetam, illi toti enixissime incumbam, huiusmodi contradictorem sæpenumero insigniter lapsus, ut propediem quasi à tenebris ad lucem reuocaturus, in præsentia quoque facillime proderem.

Antheræ minus.

R Ecipe olei ros. libr. med. ceræ, florum, rosarum aliàs antheræ an. unc. i. acaciæ, unc. med. santalorum rubr. rosarum rubr. an. drach. ii. boli armeni, drac. i. misce, fiat unguentum.

Constipat, & membra firmat, ideo menses quodammodo sistit.

Antheræ maius.

R Ecipe florum ros. drach. vi. ros. rubr. balaustiorum, malicorii, gallarum, nucum cupressi, gummi arabici, tragacanthæ, myrtill. myrrhæ, terræ sigillatæ, coriandri

coriandri, ꝑp. boli armeni, santalorum rubr. sing. vnc. med. sanguinis draconis, mastiche, thuris, hypocisthidos, an. drach. iii. acaciæ. rhu, an. drach. v. bdellii, antispodii, corall. rubr. an. drach. ii. caphuræ, scrup. i. cupularum glandium, drach. vi. succini, seminis plantaginis, an. unc. med. olei ros. libr. i. olei myrtini, coroneorum, & mastiches, an. libr. med. fiat vnguentum.

Menses immodicos, omnemque fluxum potentissime sistit.

Vnguentum santalium, aliàs ceratum santalinum.

R Ecipe rosarum, unc. i. & med. santalorum rubr. drach. x. santalorum alborum, & citreorum, an. drach. vi. boli armeni, drach. vii. antispodii, unc. med. aliàs unc. iiii. caphuræ, drach. ii. ceræ albæ, drach. xxx. olei ros. libr. i. confice arte. sunt qui oleum, & ceram, prius lauent, demum reliqua addant, oleum verò lauandum est, antequam rosas recipiat.

Phlegmonas, & intemperaturas omnes calidas ventriculi, hepatis, & partium aliarum, potētissime extinguit.

Album Gal. aliàs infrigidans ceratum.

R Ecipe ceræ albæ, lotæ, libr. i. olei ros. omphacini, antequam rosas accipiat, aqua fontis gelidissima sæpius loti, libr. tres, alijs quatuor, vt ex Galeno, 10. methodus medendi capite 9. conquassentur simul, modico aceto albo, claro, addito, liqua in uase duplici, post rursus sæpissime lauerur aqua niuali, aut frigidissima, donec albefiat, quum coiuit modice, totum vas in quo continetur, in aquam frigidissimam dimitte, & paulatim in mortario tantum aque, quantum in se dum ea mollietur accipere possit, impone: sunt qui lauent rosarum latice, & ignauius infrigidat. Aetius, Tetrab. 2. serm. 1. cap. 91. ex rosacei triente parat. Alexandro, lib. 12. cap. 4. ex ceræ quadrante.

Refrigerat febres ardentes, calorem hepatis, & sedat dolores capitis, circum tempora, super hepar, & spinam delinitum, omnem denique phlegmonem, similiter herpes quoque, & carbunculos, tum erysipelata, & phlyctha, ac breuiter omnes morbos calidos, ex Gal. 1. simpl. cap. 6. at 6. de tuen. scap. 14. succum semper ruiui, solani, lactucæ, &c. permiscet Fuch. 2. de comp. med. hoc vnguentum reuera ad Galenum non referendum air, quod santalorum, nec caphuræ apud eum sit mentio, vbi quid nugeretur, (eius pace dixerim) non intelligo. tamen si in ceratorum sect. nu. 1. ceratum liquidum & infrigidans Galeno proprie inscribat.

Stomachicum Galeno ascriptum, aliàs emendans

vitia stomachi ceratum.

R Ecipe rosarum rubr. mastiche, an. drach. xx. foliorum absinthii ficci, drach. xv. ceræ, unc. iiii. nardi drach. x. olei ros. libr. i. & med. cera, & oleum, aliquoties ex aqua ros. lauerur, & excolata omni aqua, rursus ad ignem resoluatur, deinde alia omnia in subtilissimum puluerem trita inspergantur. Sunt qui lauent uino ueteri, & coroneorum succo, duriusculumque reddentes, ceratum uocent.

Ventriculum, & hepar roborat, horum dolorem à frigido lenit, appetentiam excitat, coctionem iuuat.

Vnguentum pro stomacho.

R Ecipe mastichæ, unc. i. aloes, scrup. ii. caryophyll. cinnamomi, calami aromatici, an. scrup. iiii. aquæ rosarum, succi coroneorum, an. drach. iii. olei mastichini, unc. med. ceræ quantum sufficit, fiat vnguentum.

Sylua est vnguentorum stomachicorum, alijs aliter euarians.

Ventriculum ad frigidum lapsum roborat, & flatibus turgentem resoluit.

Radius Decimus

Ad vermes.

R Ecipe centaurij minoris, persicariæ, foliorum persici, abrotani, absinthij, rutæ, an. m. i. ligni aloes, rasuræ cornu ceruini, dictamni, myrrhæ, an. drach. ii. pulpæ colocynthidos, farinæ lupinorum, an. unc. med. aloes, succi porrorum, nondum remissorum fellis thaurini, an. vnc. ii. & med. olei absinthij, vnc. iiij. tritis, terendis, & aceto acerrimo inspersis, cum cera sufficienti fiat vnguentum.

Vmbilico, & stomacho illitum, vermes efficacissime enecat.

Quot pharmacopolia, tot sunt huiusmodi vnguenti varietates, vt etiam in duplici ex Myrepsso traditione.

Nymphaea citrea, off. de nenuphare citrino.

R Ecipe olei nymphae citreae, unc. iii. florum eiusdem, drach. ii. santalorum rubr. corall. rubr. añ. scrup. med. seminis oxalidis, margarit. cartilaginis oftea cordis ceruini, añ. scrup. i. caphuræ, scrup. med. ceræ flauæ, in aqua ros. lotæ, quantum sufficit, fiat vnguentum.

Alij ponderibus variant, nec probatur à Brasauolo, vnciarumque vice, libras legit.

Cordi ad motum, febrium feruorem, & cardialgiam, strenuè compescit, diuturnis febribus, quæ ad hecticam vergere videntur, iisdemque succurrit.

Pectorale primum.

R Ecipe mucaginis seminis psyllij, tragacanthæ, gummi arabici, seminis lini, foenogræci, añ. vnc. i. (cordo, an. drach. i.) adipis gallinæ, medullæ vituli, butyri recentis, ex violarum aqua loti, an. vnc. i. & med. olei violati, & amygdal. dul. an. vnc. i. ceræ albæ, quantum sufficit, fiat vnguentum molle.

Quia facile rancescit, sunt qui pinguedinem, ac butyrum, vsus tempore apponendum seruent.

Mitigat dolores pectoris, & tussim, digerit, maturat, faciliat sputum, & resoluit pleuresim. aliud est ex Nicolao, ad pleureticos, & suppuratos, & tussientes, huic affine.

Pectorale secundum.

R Ecipe olei amygdal. dul. vnc. iiii. olei chamameli, viol. singul. vnc. iii. butyri recentis, libr. med. adipis gallinæ, anatis, an. unc. ii. pul. rad. iridis, drach. i. croci, drach. med. ceræ albæ, unc. iii. omnia simul liquefiant, ultimo addatur iris, & crocus, paretur unguentum, lauetur ter, quaterue, aqua hordei tepida. Præpositus legit iridis, drach. ii.

Eadem præstat. quum verò paulo calidius sit superiore, status potentius discutit, variz tamen sunt horum vnguentorum descriptiones, diuersimode parabiles, in tam diuersis thoracis affectibus.

A Nas, animal aquis gaudens, sylvestris est, & domestica, vtraque cognitissima, ex sylvestri adeps magis calet. Sunt & Indica anates, in Italia numerosissime, mare nostratibus grandiore.

Ex tragacantho.

R Ecipe olei uiolacei, amygdal. dul. ceræ albæ, an. libr. i. simul liquefac, post horum refrigerium, adde paulatim, continuè, & ualenter miscendo, tragacanthi, duodecim horis infusi in aqua uiolarum, post lintheo lineo transmissi, unc. iiii. donec, vnguenti formam affabre nanciscatur: quo què diutius elaborabitur, tanto perfectius reddetur.

Pleureticis, phthisicis, tussiculosisque omnibus competit.

Dialthea minus.

R Ecipe rad. altheæ, libr. ii. seminis lini, & foenogræci, ann. libr. med. olei, libr. quatuor, ceræ, libr. i. terebinthinæ, vnc. ii. resinæ pini, libr. med. radices,

dices, & semina contusa, macerentur tribus diebus in aqua, libr. viii. quarto die coquantur, donec remittant crassam, & viscidam mucaginem, eam deinde exprime, mox accipe expressa mucaginis, libr. ii. coque cum oleo. quum aquosum illud in mucagine consumptum fuerit, ceram addito, fiat vnguentum arte.

Emollit, calefacit, & humectat.

Dialthea maior.

R Ecipe radicem altheæ, libr. ii. seminis lini, & fœnogræci, añ. libr. i. scillæ recentis, libr. med. olei, libr. quatuor, ceræ, libr. i. terebinthinæ, gummi hederæ, galbani, añ. unc. ii. colophonix, resinæ, añ. libr. med. radices, & lini semen contusa, macerentur tribus diebus in f. q. aquæ libr. vii. deinde coquantur, donec crassescat mucago, ad cuius libr. ii. adde reliqua, & unguentum arte parato. detrahe si liber omnium dimidium, ut ex Myrepsio, postremo colophoniam tritam, ac resinam insperge eliquata, conquassa, ab igne remoue. addunt quidam rad. cyclaminis, & iambuci, añ. libr. i. olei, libr. tres, legit Præpositus. Paulus lib. 7. cap. 17. penè cum Alexandrino sonat. Alexander paulum dissentit, lib. 11. cap. 1.

Calefacit, emollit, humectat, ideo dolori thoracis, frigido potissimum valet, pleuresi etiam, atque omni contractæ nervorum frigiditati.

Nardi spicati, quibusdam Alabastron.

R Ecipe sabina viridis, vnc. i. hederæ viridis, myriophylli, arthemisæ, gallarum cupressi, fœnogræci, phu, seminis lini, añ. libr. med. tere, macera tri-duo in aqua, libr. xxx. post adde olei, libr. vi. & med. coque ad aquæ consumptionem, cola, adde ceræ, unc. vii. colophonix, terebinthinæ, galbani, mastiche, gummi hederæ, resinæ pini, olibani, myrrhæ, añ. vnc. v. styracis, stacte, spicæ nardi, añ. libr. i. balsami, vnc. iiii. misce, & unguentum arte conficito.

Fuchsius dimidium serè compositionis pondus sectari videtur, at in sabina, atque alijs quibusdam redundat, in cupresso diminuit, quumque olei libr. xx. & med. in vulgatis codicibus legerentur, nobis excedere visum est, quumque pro benedicta herba, caryophyllatam exponat Fuchsius, nobis phu magis arrisit, è vulgi cognomento, aliud verò est alabastrinum, vt infra.

Attritis contusis, flagellatis, ex alto cadentibus, omnibusque torturis mirandum, nec non ad vterinos, & nephriticos affectus.

Alabastrinum.

R Ecipe succi chamæmeli recentis, vnc. quatuor, succi ros. succi rad. altheæ, singul. vnc. ii. succi rutæ, betonicæ, singul. vnc. i. & med. olei omphacini, libr. i. & med. alabastrini optimi, & purissimi, instar pollinis triti, unc. iiii. vna fermentescant die naturali, post igne lento duplo vase coquatur, & adiecta cera sufficienti, fiat vnguentum.

Eximijs dotibus in quocunque capitis dolore celeberrimum: addunt alii alb. ouorum ii. rutæ, & cymarum rubi, añ. m. i. alii aliter parant.

Euphorbij.

R Ecipe olei antiquioris, libr. i. ceræ rubræ, vnc. ii. liquefac simul, postea insperge euphorbij, vnc. i. castorei, vnc. med. misce ad vnguenti formam.

Nervorum frigidis affectibus efficax, conuulsioni potissimum.

Ex Galeno deductum est, 3. de compositione medicamen. per gen. Est & ceratum ex euphorbio Alexandri, lib. 11. Est etiam emplastrum ex euphorbio Aetnarij, aduersus nervorum vulnera. at vnguentum ex euphorbio barbaricum Myrepsi, cum his nullatenus serè conuenit.

BB 4 Genificum

Radius Decimus

Genisticum.

R Ecipe florum genistæ, libr. med. butyri mense Maio formati, si eius est occasio axungia porcina recentis, an. libr. i. floribus optimè contritis, misceantur feruenti sole, addendo ceræ, unc. ii. post decem dies continuos, post coque arte, & cola, colatum serua.

Dorso illitum, quartanariis utile.

Ebulinum.

Fit præscriptis addendo, succi ebulorum simul coctorum, vnc. iiij. tunc nervis contractis, dolentibus, & ischiadi præsidio est.

Hellebori.

R Ecipe olei laurini, vnc. ii. myrrhæ, ellebori albi, an. drach. i. & med. lithargyri, ceræ, an. drach. ii. fiat unguentum molle.

Alopecia, tinea dictæ, vlcerosæque scabiei, vtilissimum.

Pro pueris.

R Ecipe butyri recentis, terebinthinæ, pinguedinis gallinæ recentis, olei violacei, an. unc. i. ceræ, q. l. fiat unguentum molle.

Scabiei, ac puerorum pruritus, & crustosis papulis, psydracis que in capite natis efficax.

Staphisagria.

R Ecipe Staphisagria, saponis liquidi, an. unc. ii. axungia porcina, unc. iii. argenti vivi extincti, unc. i. & med. fiat unguentum. aliter hoc pacto.

A Ecipe staphisagria, unc. iiii. aloes, myrrhæ, lupinorum, sing. unc. med. sulphuris vivi, unc. i. axungia unc. vi. saponis liquidi, butyri recentis, sing. unc. iiii. liquefabilia liquefiant, deinde arida seorsum trita, refrigeratis committantur, mox assidue simul moue, in vsu reponere.

Pediculos etiam latos, plarulas vocatos, lentesque interimunt, iisdem locis illira.

S Apo liquidus, vel mollis, fullonibus familiarissimus, ex cinere, calce, atq; oleo, sale, & laneis pannis expressus prodit, nec eo minus aqua prima saponaria, acerrimæ itidæ est facultatis: quippe quod ex huiusmodi aquæ, lib. ii. ad tertias feruefactæ, calcis vine, vnc. i. opii, vnc. med. omnibus una excoctis fit præclarissimum causticum, alijs ruptorium, vel capitellum: id quæ vlcerat, aperit apostemata, nullo, vel paruo dolore, ob id quibusdam ignis mortuus appellatur. plura autem emplastra ruptoria, vide ex Actio, Tetrab. 4. serm. 3. cap. 17. Saponis gallici interdum meminit Gal. 5. de comp. med. secundum loc. cap. 7. fit spissus, & apud nos. Veneris tamen laudatior, cui scilicet aromata nonnunquam adduntur, ad globulos tonsurinis visitatos, horum tamen è Bononiensi Melone præferuntur. Est & sapo quo vsa est Pelagia patricia, ad faciem illustrandam, ex Actio, Tetrab. 2. serm. 4. cap. 6.

Album caphuratum.

R Ecipe olei ros. cerussæ an. libr. i. ceræ albæ unc. iiii. alb. ouorum, numero 6. caphuræ aqua rosarum solutæ, drach. ii. fiat unguentum arte.

Inflammationibus, erysipelatis, ambustisque conuenit.

Rubrum caphuratum.

R Ecipe olei, ros. libr. i. unc. viii. lithargyri, unc. ii. sandycis, unc. iiii. & med. cerussæ, unc. i. & med. pompholigis, caphuræ, ann. drach. iiii. ceræ, unc. ii. ætate, hyeme, unc. i. fiat unguentum in pila plumbea, pistillo plumbeo.

Vlceribus virgæ, aliisque quascunque occupauerit inflammatio.

Semper vni

Semperuiui.

Recipe olei uiolacei, ros. an. unc. i. pinguedinis anseris, drach. vi. succi semperuiui, unc. iii. bulliant ad succi consumptionem, post adde croci, scrup. i. fiat unguentum.

Erysipelatosis tumoribus, furunculisque succurrit.

Diuinum.

Recipe pimpinellæ, verbenacæ, betonicæ, an. m. i. terantur, & ferueant in uini albi odorati, libr. i. ad quartæ partis consumptionem, cola, herbas in sacculo valenter exprime, huius expressi, terebinthinæ, an. libr. med. ceræ albæ, unc. iiii. coque ad omnium compagem, adde mastiche, unc. i. lactis muliebris, drach. ii. aliis unc. ii. ut mastiche, unc. i. & rectius ad perfectam coctionem. Est & emplastrum diuinum. Nicolai ab hoc diuersum.

Vulnera etiam neruorum, & capiti inflicta glutinat.

Vulpinum.

Recipe iuniperi, terebinthinæ, capitello destillatæ, an. libr. med. axungie porci, unc. ii. pyrethri, gentianæ, baccarum lauri, aristolochiæ rotund. castorei, myrrha, salis, adipis vrsi, melis, ac fellis, mellis crudi, ceræ rubræ, an. drach. ii. ammoniaci, lasseris foetidi, galbani, sagapeni, petrolei, an. drach. i. euphorbii, melanthii, synapis, ladani, mastiche, olei communis an. drach. i. & med. his tritis impleatur vulpes exentrata, assetur donec ferè consumpta sit, quod destillabit serua.

Paralyti, arthriti, podagre, ischiadi, omnibusque neruorum frigidis noxis efficacissimum.

Felis animal quadrupes, insignis astucie, & dexteritatis domesticus muriceps, vulgo catus, vtriusque sexus, agnissimus est, mastulo adeo feruentis seminis, ut femina genitalia coitu exurere credatur, solo ideo proles amore concumbentis, alias semper aufugientis: alia tamen ut coniecimus ratione, quoniam mari virga inest aculeis ubique perhorrida, quibus sanè quum vuluæ osculum acius vellicet, ideo refugit femina. Est & syluestris, de quo Plinius libro 10. cap. 73. sunt anbelitu tabifico, & pernicioso, oculorum etiam intuitu noxio.

Melis diuini est generum, alterum vulgatissimum canina, alterum porcina speciei, ob vngularum similitudinem, dorso lato, duris, nigrisque vilis, reliquo corpore, ut capite, candicantibus: attamen in hoc lineis, è candido, & nigro, maiestate quadam interspersis, alterum verò genus bisulcis vngulis, suis instar, Matthiolo indistinctum, vulgo tassus, quadrupes notum, mellis auarissimum, & aluearibus semper infestum, asperum, mordax, vulpecula minus, oblongo, ac penè lupino pilo, è cuius pelle pharetras, & canum collaria obtegunt, Melia Varroni dicta, in cauernis diuersatur, eaque est metuens solertia, ut vnita cute ictus hominum, canumque arceat, de eo Plinius lib. 8. cap. 38. exit tamen non secus, ac lupus, caprea, rubicapra, sbix, Dama, eximia pinguedinis ad renum dolores.

Rumicis, officinis de lapatio.

Recipe olei viol. libr. med. propolis, unc. ii. succi rumicis, aceto macerati, libr. med. cerussæ, lithargyri an. unc. ii. drach. ii. caphuræ drach. ii. fiat vnguentum lauetur succo solani.

Scabiei sanguineæ, & erysipelatodi conuenit.

Actius Tetrab. 4. serm. 1. cap. 123. ad elephantiasim, & psoram feram, diuersimode ex rumice apparat, ut & cap. 126.

Propolis, quæ & cera virgo, ex Diosc. lib. 2. cap. 76. in alueorum foribus cerosa materia, qua intrant, exuntque apes: eligi debet flaua, odorata, styracem referens, in vehementi ariditate mollis, mastiches more dactylis: odore est adeo graui, ut quidam pro galbano vtantur. Est & comosis, & pissoceros, de quibus Plinio, libro 11. cap. 7.

Pro oculis.

Recipe cadmiæ aquæ ros. lotæ. vnc. med. amyli, drach. vi. axungie porcine recentis insulsæ unc. i. caphuræ, sacchari candidi, an. drach. i. cum succo solani
sufficienti

Radius Vndecimus.

sufficienti, diu agitetur in pila plumbea, pistillo plumbeo, ex hoc illinantur palpebræ, tempora, frons, sitque ophthalmiæ saluberrimum.

Reprimens, alias defensuum.

R Ecipe boliarmeni, terræ sigillatæ, sanguinis draconis, accaciæ, coralliorum alborum, scorix ferri, lapidis hæmat. an. drach. i. crassiusculum trita seruato, vltus tempore exquisitissime læuigato, & cum albo ouorum, aceto, atque oleo rosaceo omphacino, permisce.

Finis Radij Decimi.

A P O L L I N I S
FRANCISCI ALEXANDRI
VERCELLENSIS
MEDICI,

Radius Vndecimus, Cerata constituit.

E R A T A, olim a cera nancupata, vt in vnguenti definitione deductum est: hodie ex pulueribus non curiose tritis, oleo, cera, resina, pice, alijsque in solidum concretum, tenacia componuntur, hoc etiam plerisque obseruato tenore, quum scribitur cera, quantum iussit. oleo ad ceram quadruplo immisso, vt potè si acceperit olei, vnc. ii. cera sit vnc. med. si verò scribatur cera parum, sit eius sexta pars, aut septima: idque ex Paulo lib. 7. cap. vltimo, in vnguentibus, acopis videlicet: at si liquidum ceratum, vt in fracturis paretur, duplicatum, si ad emplastri figuram, olei, & ceræ tantundem, atque iuxta ambientis, & ceræ naturam, idque magis, & minus, pro medici scopo, id quod in pice, resina, terebinthina seruandum. Solent quoque partium quibus adinuenda sunt figura commensurari, alata videlicet extensa, vt ventriculo scutiforme, iecitori lunatum, lieni soleatum, ceratum effingatur.

Oesypatum, vulgo hyssopi, Galeno ascriptum.

R Ecipe ceræ flauæ, unc. iii. olei chamæmeli, & irini, an. libr. med. mastichæ, terebinthinæ an. unc. i. spicæ nardi, drach. ii. & med. croci drach. i. & med. resinæ unc. med. œsypi, unc. x. fiat ceratum.

Emollit, & digerit tumores dueros, hepatis, lienis, vteri, neruorum, ac iuncturarum, & aliarum partium, quarum quoque dolores sedat.

Oesypatum Philagrii.

R Ecipe croci drach. v. bdellij, mastichæ, ammoniaci, styracis, aloes, an. drach. vii. ceræ libr. i. terebinthinæ, unc. i. & med. medullæ cruris vaccæ, adipis anseris, an. drach. xv. œsypi, lib. i. & med. olei nardini q. f. bdelliū, ammoniacū, & aloes, dissoluantur in aqua, cui fœnogræcum, & chamæmelum, sunt macerata, & cum alijs fiat vnguentū: alij addidere succi scillæ, unc. iii. olibani unc. i. sepi vitulini, drach. xv. &

xv. &